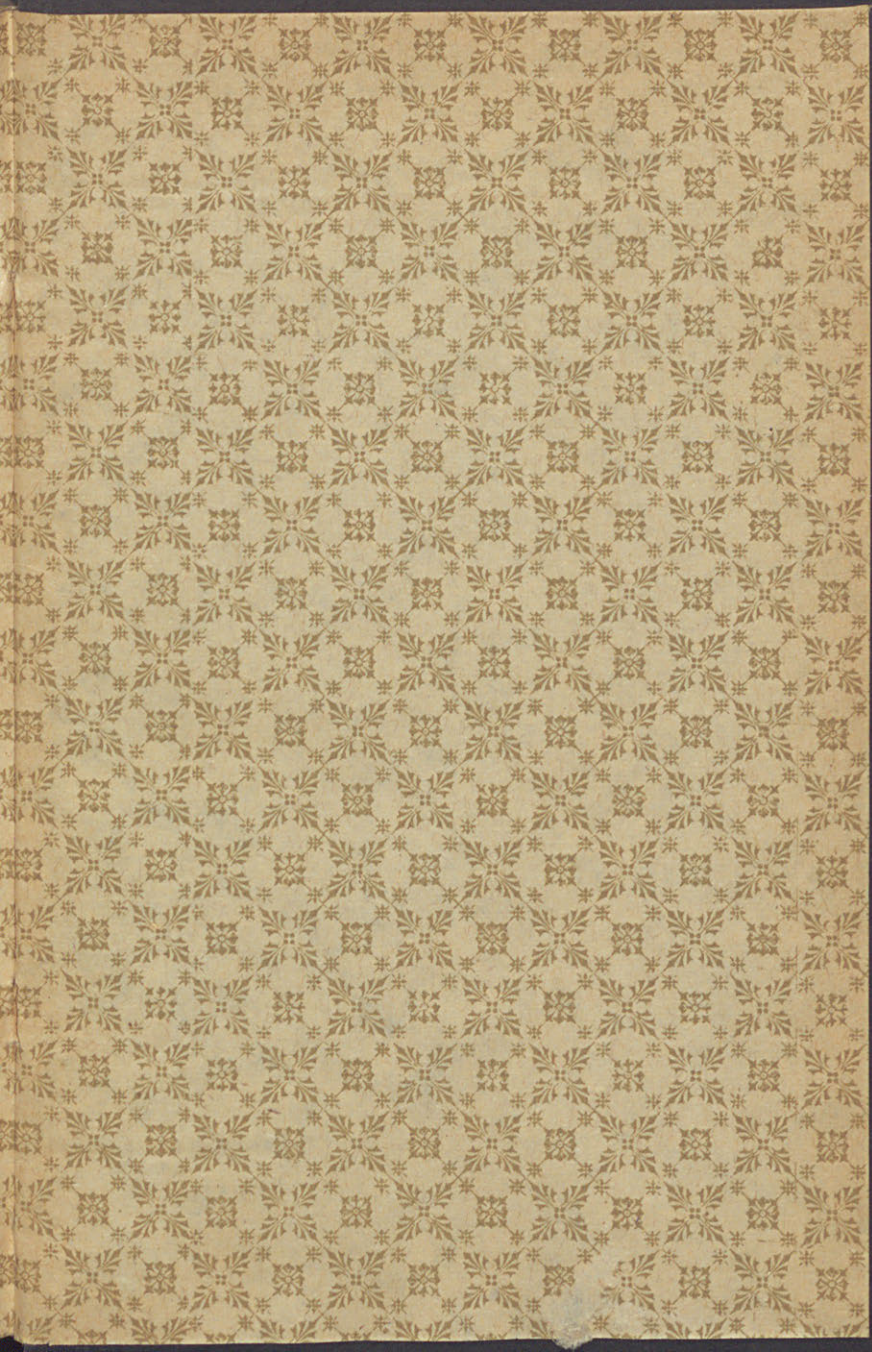

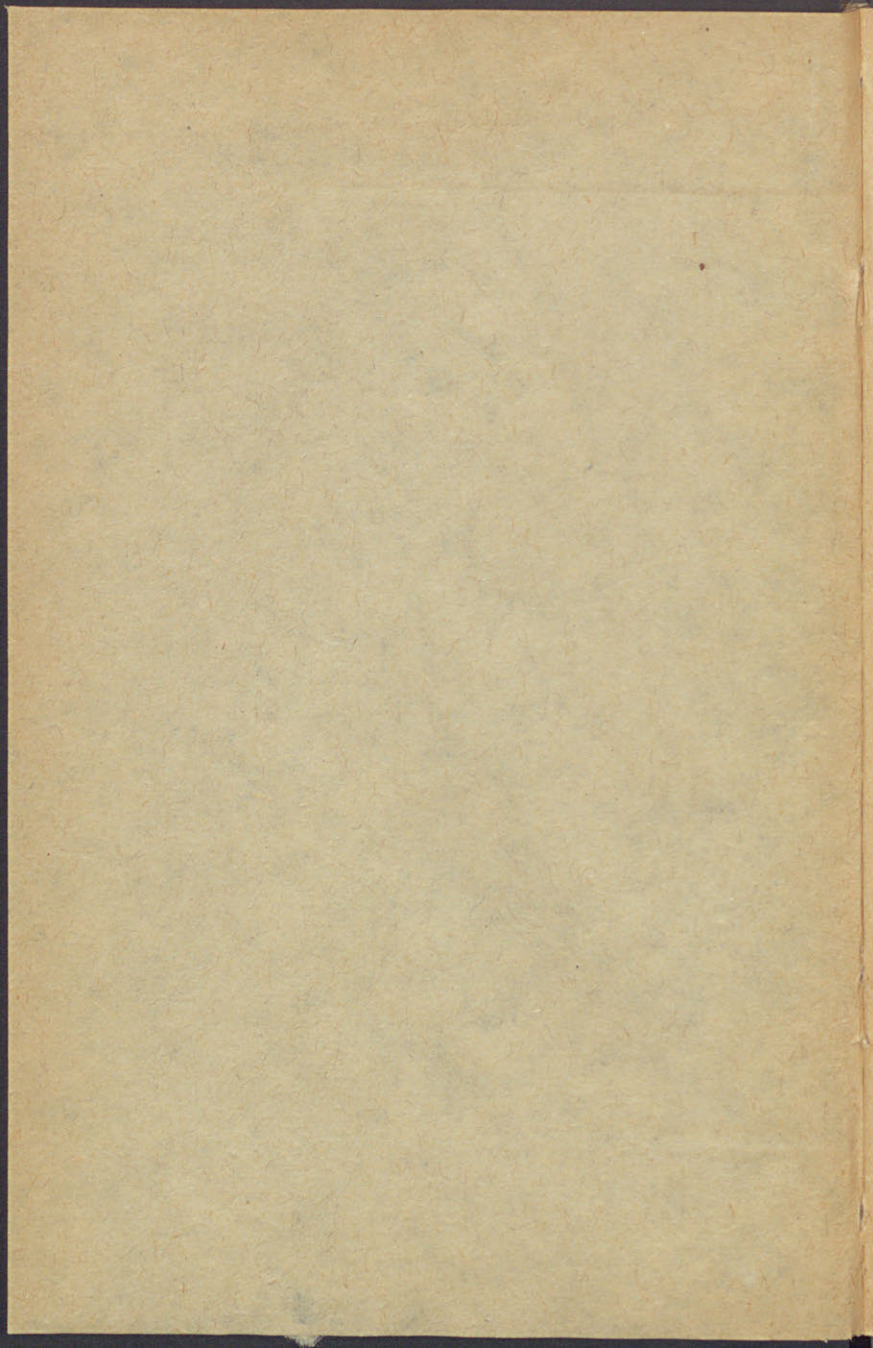
Debreceni Egyetem

Egyetemi és Nemzeti Könyvtár

0 000008 512000

H 24

A DEBRECZENI

REF. FŐISKOLAI

TŰZOLTÓ EGYLET

TÖRTÉNETE.

IRTA

NAGY JÁNOS,
elnök.

(Külön lenyomat a „Debreczen“-ből.)

DEBRECZEN,
NYOM. TISZAI D. ÖRÖKÖSEI KÖNYVNYOMDÁBAN,
1878.

156798

A debreczeni ref. főiskolai tűzoltó egy-
let, már sajátos szervezete, de meg szép
hivatása példányszerű teljesítésénél fogva, méltán
megérdemli azt, hogy róla egy pár szót
szoljunk.

Ehez képest én ezen egylet életét, ese-
ményeit akarom megismertetni, jegyzőkönyvek
és levéltárak nyomán, nem tévesztve szem elől
azon reflexiókat, melyek ezt illetőleg történ-
tek, a „Hon“, „Vasárnayi Ujság“, „Hortobágy,
debreczeni közlöny“ s „Debreczen“ stb. czi-
mű lapokban; nem feledkezve meg Kuthy
„Hazai rejtelmek“ czimű művéről sem, a ki
mint ezen egyletnek egykori tagja, érintett
művében igen elismerőleg és körülményesen
szól az egyleti tagok ügybuzgósága és önfel-
áldozási készségéről.

Hogy pedig czélomhoz képest ez egy-
letnek mennél hitebb képét adhassam, kön-
nyebb áttekinthetés kedvéért, ismertetésemet
három szakaszra fogom felosztani; oly módon,
hogy az első szakasz a legrégibb időtől 1802-
ig tárgyal, mely korszaka egyletünknek na-
gyon homályos, az adatok csekély száma miatt.
A második szakasz tart 1802-től 1850-ig, mely
utóbbi év epochalis pont egyletünk életében,
a forradalom lezajlása után, ekkor alakulván,
szervezkedvén az ujra. 1850-től tart a harma-
dik szakasz a legujabb korig, mely mint a
szervezkedés kora egyaránt figyelmet érdemel

I.

A czélnak megfelelőleg első sorban szükségesnek tartom ezen egylet különböző elnevezései mellett keletkezését és pedig mikor és mikénti keletkezését lehetőleg megmutatni.

A „főiskolai tűzoltó testület“ elnevezés a legújabb kor szüleménye. Régi neve volt ez egyletnek „machinista társaság“ egész 1834-ig, midőn az addigi latin nyelvet, kiszorítván nemzeti nyelvünk a használatból, lett az előbbi elnevezés magyar fordítása: „Gépelyes társaság“, majd kevés idő múlva „Erőművész társaság“, mit ismét nem sokára „Vizipuskás társaság“ elnevezés váltott fel, ezt pedig a ma is divatozó fentérintett elnevezés szorítá ki a használatból.

Ez egylet mikori eredetére nézve megjegyzem, hogy az teljesen terra incognita. — Emlegettetik és pedig nyomosan alapos okokkal támogatva, ez előtt már 200 évvel meglétele, és hogy ez így lehetett, teljesen elfogadhatónak találom, sőt kimondom, hogy ha régebben fennállónak tartom, sem vétek az igazság ellen, azon egyszerű okon: Mert úgy tudom, hogy Debreczenben a collegium már 1557-ben fennállott — az ezen évben helybeli lelkész Meliusz Péter is itt nyervén képeztetését — így tehát már ezelőtt 300 évvel volt Debreczennek collegiuma. Ezen iskolába jött ifjak, kiknek ereikben fiatal vér pezsgett, minden gyuladás alkalmával többen vagy kevesebben megjelentek a tűznél, és ott tőlök telhetőleg segítettek a szerencsétleneken. Ennek ilyen forma hosszas gyakorlata után jöttek

lassankint az eszmére, hogy jó volna e tekintetben egy meghatározott methodust követni. Ennek megbeszélése végett többen jöttek össze, elébb bizalmas baráti körben, a mely mind nagyobb-nagyobbá vált a szerint, a mint maguk is jónak láttak, vagy pedig más buzdító szavak által ösztönözve lettek.

Ily előzmények után történhetett tehát az, hogy elébb kis, majd mindig szélesebb-szélesebb körben, egyletté, társasággá alakuljanak azon egyének, kik embertársaik, különösen pedig a debreczeni polgárság javát szívökön viselvén, azt előmozdítani is akarták. Mely véleményemet támogatja azon erősség, miszerint régi jegyzőkönyvünk első lapján — 1802-ről — levő szavak, az említett évnél jóval előbb fennállására utalnak bennünket. — Ugyanis a hivatolt helyen a következő szavakra találunk: „Azon szomoru gyuladásnak alkalmatosságával, midőn 1802-dik esztendőben junius 11-ik napján a nagy templom a collegiummal együtt porrá égett; a machinarium is a benne volt machinista diariummal oda lett“ Már e néhány szóból is kitünik, hogy 1802 előtt is állott a tűzoltó egyeslet machinista társaság név alatt, és pedig rendszeres jegyzőkönyve — diariuma — volt. A mely felvétel — tudva azt, hogy minden kezdet nehéz — bizton hagy arra következtetni, hogy ezen társaság sok ideig törekedve érte el azon czélt, miszerint egyletté, társulattá alakuljon, hogy a ns. várostól machinával látassék el, melyet az minden esetre arra való tekintetből tett, mert látta, hogy az ifjuság jó akaratu törekvését mindig siker koszoruzza. Hozzá számítva még a fentebbiekhez azt is,

hogy a tanárkari jegyzőkönyv 1768. számaiban egyletünkről, már mint rég meglevőről több helyen tétetik említés; könnyebben elhisszük, hogy a főiskolai tűzoltó társulat már 1802 előtt is jóval fennállott.

Azonban ezen hitünkben még inkább megerősít az a tény, hogy t. i. Szücs István Debreczen város története című jeles művében, a második részben a 619. lapon — a mely 1536—1693-ig tárgyal, az iskolai élet hivatalbeli előjáróit s egyleteit emlegetvén, többek közt így szól: „Kik nemes szívök sugallatából arra vállalkoztak társaságba állva, hogy a városon kiütött tűzvészkor fecskendővel a veszély helyén oltani segítsék a tüzet, azok machinistáknak t. i. neveztettek.“ — Tehát ezen felvétel szerint a főiskolai tűzoltó egylet már 1802, sőt 1768 előtt is jóval fennállott, létezett már 1693 előtt is, annak már ekkori szereplése, mint nyilvános tény emlegettetvén; ezek szerint tehát a kétszáz éves mult kétségtelen igazságon nyugvó okokkal van beigazolva.

a. Szervezet.

A főiskolai tűzoltó egyletnek 200 éves fennállása tehát már megdönthetlen. És hanehez ennek mikori felállítását, egészen megalakulását kikutatni, sokkal nehezebb ennek szervezetéről, ezen korban csak eleget is tudnunk. Mert sem jegyzőkönyv nincs, a melyben az egyleti életet mintegy lerajzolva látnám, sem adatokat erre nézve nem találhattam. Noha a városi és tanári jegyzőkönyvekben, van ugyan emlékezés ez egyletről; azonban ennek részleteivel, mint a mely nem is tartozhatott oly nagyon abba a körbe, nem foglalkozik. Így

tehát egyedül azon hivatkozásokra kell támaszkodnunk, melyek 1802-től fogva történtek ez egyeslet régebbi viszonyaira.

Minden szervezett társulatnak és így a tűzoltó egyesletnek kellett birnia alapszabályokkal a jó rend kedvéért. Azonban egyesletünk multja kikutatására oly végzetszerű tűz alkalmával elégvén a jegyzőkönyv, — melyben hihetőleg is be valának írva — azokat nem közölhetem: annyit azonban mondhatok, hogy nem sokba különböztek azok, azon alapszabályoktól, a melyek leírva taláztatnak ma is meglevő régi jegyzőkönyvünkben, annyival is inkább, mivel gyakran tétetik vonatkozás régebbi alapszabályokra; sőt úgy látszik, hogy az említett meglevő régi alapszabályok, a tűz alkalmával megegett diariumba leirataknak csak megújítása, erre mutatván a „renovatum“ kifejezés.

Ezen alapszabály szerint pedig, az egyeslet tagjai csak a jobb erejűek lehettek, mint ez későbbi törvényeink mindenikében is feltaláztatik, a mi nagyon természetes, mivel a tűznél végzendőket, mindenféle gyenge ember nem teljesítheti, ha t. i. eszközeink is tekintetbe vétetnek.

Tűzoltásnál használatni szokott eszköz a machina volt, mi kitetszik abból, hogy már 1802-ben machina-szinről — a hol a machina tartatni szokott — tétetik említés; de meg már a „Debr. történelme“ említett szakaszában is a mechinához mint a tűzoltásnál egyedüli eszközhöz van kötve a társulati tagok működése; de akkor is, mikor még machina nem állott az egyeslet rendelkezésére, ha csak vedrekkel történt is az oltás, vagy pedig mint

védők működtek, működésök nem minden haszon nélküli lehetett.

Hogy mennyi lehetett a tagok száma, azt szintén nem tudom elég világosan kimutatni, annyi azonban bizonyos, — ezt a későbbi gyakorlat és az előbbiekre való hivatkozás is igazolja — hogy a tagok számának mennyisége nem volt teljesen meghatározva, de tudva van az, hogy 32-nél kevesebb soha sem lehetett.

Minden társulat, mely e főiskola kebelében létezik, a főiskolai tanár urak közül szerencsés egyet megnyerni felügyelőjéül. Ily felügyelője volt ez egyletnek 1806, már Sárvári Pál. — Ezt előre bocsátva, bátran állithatom, hogy ezen év előtt is az egylet fenállásától kezdve megvolt ezen tanári felügyelet. — És ezen felügyeletnek mint ma, úgy régebben is nagy haszna volt, mert ő képviselte az egylet érdekeit a tanári gyűléseken az egyletet érdeklő határozatok hozatala alkalmával, ő volt közbenjáró a városi tanácsnál, ha egyletünk érdeke azt úgy kívánta, ő volt végre az, ki a nagyobb megfontolást igénylő esetekben bölcs tanácsával az egylet javát illetőleg jótékonyan hatott.

Bontóeszközökről még ezen korban semmi említés sem tétetik, a machinán kívül mint még egyleti eszköz említettik a lámpás; melylyel annak kezelője a machina előtt világolt, és az utból a jövő-menőket eltérítette. Említetnek még fűrés, kalapács és machina igazításhoz szükséges eszközök, melyek egy arra készített tarisznyában — mantica — vitettek a gyuladás helyére.

A machinát nem ló vonta a tüzhöz, ha-

nem egy ideig a szolgáló tanulók — famuli, — később pedig magok az egyesület tagjai. És ennek igen nagy haszna, mint régen meg volt, úgy ma is megvan. Mert hányszor történt s történhetik az, hogy a machinát oly helyre kell vinni könnyebb olthatás tekintetéből, a hova lóval bejutni felette bajos volna, vagy talán nem is lehetne; de meg így könnyen megtörténhetett, hogy izmos elődeink a machinát, egyik másik kerítésen áttették, és így közelebb érték céljukat.

b. M ü k ö d é s.

E korbéli működését egyesületünknek a következőkben terjeszthetem elő: a gyűlésnek jele adatván, a machinát lehető gyorsasággal a vész helyére vivén, minden igyekezettel rajta voltak, hogy az soha se legyen viz szűkében magok az egyesületi tagok, de meg a városi közönség a rendelkezése alatt álló edényekkel vetekedve siettek a machinát vízzel megtölteni. Így a tüzet ellocsolván tértek vissza a collégiumba. Ily alkalommal sokszor megtörtént, hogy vagy az illető háztulajdonos, vagy az egyesület más pártfogói, — mert ilyenek minden korban többen valának, — a haza érkezett ifjuság után bizonyos mennyiségű bort küldöttek fel a füsttel telt torkok megmosására, a mely aztán tisztességesen elfogyasztott.

Hogy gyűlései voltak a társulatnak, az teljesen valószínű, a melyen az egyesületi ügyek, a tüzoltás körüli teendőik határozottak meg.

Ennyi az, mit ezen egyesület első korszakbeli életéről megtudhattam. Hogy több feljegyzést nem találtam, azt egyedül annak le-

het tulajdonítani, mire fentebb is megjegyzém : egy ilyen kisebb társulatnak élete, működése, nem birt oly nagy hatással, hogy arra más hozzá nem tartozó közegek is nagy mértékben figyeljenek, hogy róla jegyzeteket tegyenek. Lehet, hogy ha majd valaki e főiskola történetét meg fogja írni, találni fog oly adatokat, a melyek egyletünkre nagy világosságot fognak deríteni. Addig is, ha többet nem tudnék is, de annyit megmutattam : hogy 200 éves multtal dicsekedhetik, hogy a tűzoltás terén legalább hazánkban, ő a kezdeményző. Annyit megmutattam, hogy működött, s hogy áldásos működése az emberiség javára történt.

II.

A mint felebb is emlitém, 1802 jan. 11. napján történt nagy tűz alkalmával, a félváros, a templom, a collegium is megégett ; ekkor égett el a machinárium ; s ezzel együtt a benn levő jegyzőkönyv, mely ha kezeim közt volna, ki tudja a könyörületesség mily szép jeleit tudnám felmutatni, ki tudnám tüntetni a főisk. tűzoltó egylet nagy horderejű működését abban a korban, midőn ilyenről még nagyon kevés helyen, ott is csak álmodoztak, tudnám mutatni, hogy dacára azon rágalmaknak, mely bennünket elmaradással vádol, ha nem is magasan járó eszmék megtestesítése által, de a legszebb erény : a könyörületesség gyakorlása által mily magasan haladta meg a depr. főisk. a haladással kérkedőket, ki tudnám mutatni azoknak, kik bennünket elmaradással vádolnak e honban is, hogy mi már akkor, midőn ők még életökről jelt is alig adtak, mi már akkor átértve a biblia szavait,

gyakorlatilag mutattuk meg, nem várva jutalmat, csak elösmerést, hogy annak az életben is érvényt tudunk szerezni.

Es épen csak ezért tartom nemcsak én, de sok más is, a depr. főisk. tűzoltó egyletet mind multjában, mind jelenében nagyszerűnek, mert noha a nagyobb rész nem itt született, tehát nem a saját tűzhelyét védelmezte; azért mégis a legnagyobb ügybuzgalmat tanusította ez minden alkalommal. Nem! az önérdek sohasem vezette ez egylet tagjait, de az önzés nélküli szeretet volt az, mely éltette ezt századokon át, éltetni fogja még tovább is, erősen hiszem. Mert egyletnek, melynek oly szép multja van, jövőjének is kell legalább olyanoknak lenni.

Az első szakaszban röviden és hiányosan válaszoltam az egylet életét, mert bizony a meglevő egy-két adatot a gondolkozás segítségével kellett kipótolnom, mindenesetre a tűzoltó egylet közszelleméből kifolyólag. E szakaszban azonban már több adattal rendelkezem, levén már itt jegyzetek egyleti életünkről a meglevő jegyzőkönyvben. Azonban itt sem tudok mindent kimutatni, úgy a mint szeretném; mivel a történt jegyzetek nagyon hiányosak, csak a tagok nevei, tanszaka, eltávozás utáni állapota, azonban a mikénti működésről, az egylet mozzanatairól, még itt is igen keveset találok egész 1830-ig. Ettőlfogva már többet ígérek; és ígéretemet be is fogom váltani.

a) S z e r v e z e t.

Minthogy társulat törvények nélkül el nem lehet, ez általános elvet tudva, a tűzoltó

egylet is törvényeket alkotott magának; egyáltalában nem a berlini tűzoltó egylet mintájára mint azt némelyek egyidőben hinni szerették; hanem saját körülményei tekintetbe vételével, annak minden mozzanataira kiterjeszkedvén tette azt, követvén azon régen meglevő alapszabályt, a mely fennállott már akkor is, midőn még talán Berlinben nem volt tűzoltó egylet. És az így szerkesztett alapszabályok a N. T. s. T. tanárkar által — mint a mely testület az ifjuságnak minden tekintetben felügyelője — megerősítettvén, emeltettek törvényerőre.

A kezem alatt levő jegyzőkönyv négy első lapját már a megerősített alapszabályok foglalják el; mindenesetre latin nyelven fogalmazva, ez levén e korban az ifjuság közt az érintkezési nyelv. Maga a jegyzőkönyv is latin nyelven van felvéve, egész 1834-ig; a midőn a márczius 1-ső napján tartott gyűlésen lett mondva, hogy ezután a honi nyelvünkön legyen vezetve. Majd az alapszabályzatra nézve is értekezések tétettek, hogy az nyelvünkre fordíttassék át. Ugyanis 1842 nov. 26-ik gyűlésen indítványoztatott, hogy a társaságnak még 1806-ban latin nyelven megerősített törvényei az „idő lelkéhez“ alkalmazva magyarra fordíttassanak. A mely fordítás és illetőleg javítás megtörténvén, akkori felügyelő Szücs István ur által annak megerősítése következőleg juttatott az egylet tudomására. Ezen törvények, melyek az 1806-ik év márczius havának 5-ik napján latinul szerkesztve adattak volt a vízipuskások részére, most honi nyelvre a kihagyandók kihagyása mellett átaltéve, ujolag megerősítettnek.

Az alapszabályok megismerése tekintetéből, mely talán sokak előtt érdekes fogna lenni, szeretném azt szóról szóra közleni, de hogy különbben is hosszú ismertetésem terjedelméből ez által is veszítsen, nem szóról szóra, hanem csak tartalmában fogom előadni.

Ugy a latin mint magyar nyelvű alapszabály 15 cikkből és egy pótlékból áll, mely utóbbiban az egyleti tagok jogai számlálatnak élő. De lássuk már a tartalmat:

Az egylet élén állott mindig egy felügyelő a N. T. tanár urak közül rendelve vagy választva, a kit a fontosabb ügyekben megkérdeztek, ő volt a közeg, mely védte az egylet érdekeit úgy az iskolai, mint városi tanácssal szemben.

Választatott továbbá az esküdt deákok közül egy fő-elnök, ki a fontosabb ügyekben magához hívta az egylet tisztviselőit és ezekkel meghányva vetve a dolgot, terjesztette azt a gyűlés elé.

Választattak 4 alelnök vagy mint nevezték másod alelnökök, (*praeses secundarii*). Ezek közül az első szükség esetében az elnököt helyettesítetett. A második vitte a jegyzői hivatalt, valamint kezelte az egylet pénztárát.

Ezeken kívül volt 6 ülnök, (*Ottetores*) ezek voltak kiegészítői részéi az elnök által hívott előleges tanácskormánynak, kik is *gradus* szerint választattak.

A tüznél könnyebben működhetés tekintetéből a tagok négy osztályra osztattak, mindenek élén egy (*Assessor*) ülnök állván, mely csapatok a tüznél felváltva működtek.

Volt továbbá az egyletnek egy lámpás-hordója, ki éjjel *machina* előtt világolt. Volt

tarisznyát (marticám vivője, a melyben kalapács (malleus), fogó (forticeps) és más machina igazítására szükséges eszközök valának.

A ki az egyletbe belépni óhajtott, az először jelentette elnöknél ebbeli szándékát, majd közgyűlésen a társulat színe előtt nyilvános próbát állott ki, e próbán szerencsésen keresztül esvén, hogyha erkölcsi tekintetben kifogás nem volt ellene, saját kezüleg beirván nevét a jegyzőkönyvbe s így kötelezvé magát a társaság törvényei szigorú megtartására, egyleti tagnak nyilvánított.

A buzgóság élesztése tekintetéből a tűznél magokat kitüntettek, emlékezetnek okáért jegyzőkönyvbe vezettetek, miután a gyűlés színe előtt nyilvánosan megdicsértettek. Ellenben azok, kik törvényben megszabott kötelességeiknek eleget nem tettek, kik vagy gyűlésen meg nem jelentek, vagy a tűznél magok-viselete kifogás alá esett, megintettek, pénzbírságra büntetettek, majd iskolai szék (sedes) elibe állítottak, sőt feltűnőbb esetekben az egylet kebeléből is kirekesztettek.

És hogy tűzoltásnál annál sikeresebben működhessék az egylet, egyfelől az ujonnan bevett tagokra való tekintetből, de másfelől, a gyakorlás szempontjából is többször tartottak machinagyakorlatok a hátulso udvaron, ez által annak is tudomására jutván, ha vajon a machina nem hibás, használható-e? ha pedig ilyet vettek észre, a nemes város utján annak megcsináltatása foganatosított.

Ez értelme azon törvényeknek, melyek a főiskolai tűzoltó egyletet, — hihetőleg már 1802 előtt is, de ezen korban teljes bizonyossággal, — kisebb nagyobb mértékben pótlá-

sokkal, a kor kívánalmaihoz és a mindinkább nagyobb körben működő egyesület szükségleteihez képest — szabályozták.

A fentebbiek figyelmes átolvasása után, észrevehetjük, hogy a főisk. tűzoltó egyesület mily szépen érvényesítette jogait saját körében maga által választott közegek által igazgattatván. Mily hiven ragaszkodott az elmúlt szép időkhöz, mennyi áldozat árán igyekezett fenntartani ősök által szerzett hírét és nevét. Mily szigorú következetességgel őrködött a rend felett, s vitte keresztül a törvényt ott, a hol arra szükség volt. S mily lelkesedéssel sietett segíteni a szerencsétleneken, kockáztatva életét, egészségét, pedig a tagok nagyobb részét csak e főiskola, csak a könyörületes szív csatolta e városhoz. Igen, a könyörületesség, ez volt mindég a főiskolai tűzoltó egyesületnek jelszava, nem számítva semmi anyagi jutalomra, csupán az elismerésre. És az utóbbiban, sőt az elsőben gyakran részesült az egyesület a városi tanács és a város közönsége részéről.

Az elmondott alapszabályok tartalmából kitetszőleg az egyesületi tagok kötelességei vannak ott elszámlálva, most tehát már meg kell említenem azon jogokat is, melyek az egyesületi tagsággal együtt jártak. Bizony nem valami kecségtetőek valának azok. Mert hogy az éjjeli őrség (vigil) alól, a mely talán havonként egyszer került egy-egy deákra, hogy az apparatori szolgálat alól, — a mely a senior vagy contrascriba segítségét tette — valaki felmentett, hogy electio (legatio választás) alkalmával 5-el elébb választott: egyáltalában nem oly nagy anyagi rugók, a melyeknek élvezése valakit nagy mértékben ösztönzött volna, a rész-

lefeiben oly sok kellemetlenséggel, sőt veszélyes teendőkkel együtt járó tűzoltó egyletnek tagjaivá lehetni. Nem anyagi érdek vezette, s nem vezetni soha, a főisk. tűzoltó egylet tagjait, hanem a szeretet, e szép keresztényi erény megvalósítása képezte egyedüli célját; nagy mértékben ösztönöztetvén erre a városiak részéről nyilvánult elismerés által.

b. E s z k ö z ö k.

A főisk. tűzoltó-egyletnek célja megvalósíthatása szempontjából bizonyos eszközökkel kellett birnia, és ezen eszközök közt első helyen kell említenem a machinát, illetőleg machinákat. Mert hogy mennél sikeresebben működhessék egyletünk, a nemes város két machinát adott rendelkezésére, következő tartalmu átirata mellett: „duos machinas, minores portando faciles dono dedit, ut ita quo pluribus instrumentis igni reprimendo inservientibus provisi machinistae: torto utiliores huius civitatis cives esse possint. És hogy a machinák soha vizhiányt ne szenvedjenek, hátróztatva emelé 1823-ban egyletünk, miszerint a már meglevő vízhordó edényekhez (hány? nem tudatik) még 9 készítették (novem Hydriis excorio bubolico confectis ipsis providi, ut ita haberent semper ad manus, vasa quibus aqua in machinam fundi possit). És hogy ezen eszközök az idő viszontagságai ellen megóva legyenek, az e végre készítettett machinaszinekben (machinarium) tartattak, mert hogy nem egy, de két machinárium létezett, jegyzőkönyvünk eme szavai által igazoltatik: minoris machinarii tectum raedificatum est, majoris correctum. Mely utóbbi, hogy ezen kor-

ban gyűlési helyül is használták, mutatja jegyzőkönyvünk azon kifejezése, miszerint az ilyen alkalommal használtatni szokott ülőhelyek szinte megcsináltattak (subsellia conficiehantur.)

A tűzoltásnál, de különösen a machina előtt való világítás szempontjából igen nagy hézagpótló eszköze volt az egyletnek, a már régen meglevő lámpás, a mely a hosszú nyélre függesztve jelölte az utat, hova a machinát vinni kellett.

Egészen más rendeltetésű, de azért a cél elérésére nagyon szükséges eszközök valának a botok. A botosok ugyanis az utban eső akadályok elhárítására voltak hivatva, — melyek különösen a zeg-zugos külvárosokban temérdekszer állottak elő. — Mivel pedig egyletünk sikeres működése a gyorsaságtól függött, ez csak úgy volt megvalósítható, ha mennél egyenesebb uton juthattak a veszély helyére; ezen egyenes utat a kerítések elhárítása által, a botosoknak volt kötelességök megteremteni.

A botokra nézve megjegyzem, hogy először 1834-ben tétetik egy botról említés és pedig következőleg: „Eldődinek dicső lépteit idves jótétekkel nyomozza a rendületlen honos, hason példánynak adá mustra darabját a debr. erőművész társaság előtt, mind végig honi érzésekkel említendő szives barát Lugossy József, kitől szerencsés vala kapnia egy tűzveszélyt akadályozó hősi botot. Légyen bár az áldozat csekély, de olympusi hegyeket merészszel mozdítani annak idvel telt szüleményei. Légyen örök emlékekkel teljes hála szeretett honosunk Lugossy Józsefnek.“ Ime a botnak mikénti létrejövése, — mely mellé még azt jegyzem meg, hogy jegyzőkönyvünkben az

idézett sorok, az elsők magyar nyelvünkön. Ezen botot nem sokára, 1837-ben követte egy másik, mely kis botnak neveztetett; majd valamelyiket — talán eltörés következtében — felváltandó 1847-ben Kapros Gábor tiszteletbeli tag ajándékozta meg az egyletet ismét egy bottal.

A botoknak tehát igen fontos szerep jutott, épen azért ezt kezelőkké az egylet legkitünőbb erejű tagjai választattak; sok különböző elbeszélések híresztelik az egylet nagybotosait, a melyek közül egy megtörténtet hadd mondjak én is. Ma is élő emberek tesznek tanubizonyosságot a következőkről. Ugyanis első botos Szombaty István, egy alkalommal jövén haza a collegiumba, a collegium előtt kutesinálásnál használatba volt ugynevezett vasból készült bakkot felvevén, egész könnyedén vitte s tette le a hátulsó udvaron, hogy pedig nehézségéről tudomásunk legyen, másnap többen tették talyigára s így vitetett elébbi helyére. Vannak ennél ugyan külön tények is. De térjünk a dologra: azt hiszem, hogy nem cselekszem felesleges dolgot, ha ezen fontos és nagy hirben álló eszköz egykori kezelőit ide feljegyzem: 1834/5. nagybotos Szombaty István. Lámpáshordó: Czike János. 1836. n. b. Czike János, l. h. Eröss István. 1837. n. b. Czike János, k. b. Kiss Imre, l. h. Eröss István. 1838. n. b. Eröss István, k. b. Kiss Imre, l. h. Kecskeméti Albert. 1839. n. b. Czike Dániel, k. b. Ajtai Sándor, l. h. Bukó István. 1840. n. b. Vécsei István, k. b. Győri József, l. h. Szabó Zsigmond. 1841. n. b. Végh Vince, k. b. Szücs Sándor, l. h. Mércse Antal. 1842. n. b. Szücs Sándor, k. b. Soós János, l. h. Kiss Károly. 1843. n. b.

Soós János, k. b. Kálmán László, l. h. Kiss Károly. 1844. n. b. Kálmán László, k. b. Füzeséri Ferencz. 1845. n. b. Veress Bénéámin, k. b. Füzeséri Ferencz, l. h. Budaházi Mihály. 1846. n. b. Füzeséri Ferencz, k. b. Budaházi Mihály, l. h. Papp István, 1847. n. b. Farkas Bénéámin, k. b. Bartha András, l. h. Papp István. 1848. n. b. Szücs János, k. b. Fábíán László, majd n. b. Elek Károly.

a. Felügyelet.

Törvényeinkből kifolyólag egyletünk felett mindig egy a főisk. tanárok közül gyakorolta a felügyeletet. Ilyen felügyelő volt már 1806-ban Sárvári Pál, ő utána 1842. máig is élő Szücs István ur, kik ez egylet érdekeit szívélyesen viselve, méltó, hogy dicsérettel s hálaival említsem nevöket e helyen.

Mint az egyletnek közvetlen felügyelői, méltán megérdemlik a felemlítést az egylet elnökei is, kiknek ügybuzgósága sokszor oly fontos szolgálatot tett az egyletnek; ki a négy másod elnök és hat ülnök által alkotott magán tanácskozások alkalmával, oly sok, az egylet jólétére vonatkozó intézkedéseket tett, a melyeknek köszönhetjük nagyrészből az egyletnek mai napig fennállását. Nincs elnök, kinek itteni működése egy-egy fontos ténynyel ne lenne kapcsolatban. Nagy Aron a pénztár rendezése, Korika János a tüznél működés rendszeresítése, Zakány Gábor a törvények újra teremtése által tették nevöket feledhetlenné. Nagyon fontos tényezők s nagytisztületben állók is valának a tagok előtt, mutatja ezt az a ragaszkodás, a melynek több helyen kifejezés van adva jegyzőkönyvünk lapjain. Többször

megtörtént, hogy a darabidőre eltávozott elnök helyét nem tölték be, viselte a távolban is elnöki czimét. Nemde a tisztelet, a ragaszkodás nyilvánult-e az ilyen tényekben?

Minthogy az elnök, mint esküdt diák, gymnásiumi osztályt is vezetett, e végett többször az általa összehívott gyűlésen meg nem jelenhetvén, az első alelnök helyettesíté, a ki mindig, minden alkalommal akadályoztatása esetén helytállni tartozott.

A második másod elnök (praesens secundarius) volt az egylet jegyzője is egyszersmind; valamint ő kezelte az egylet pénztárát. A többi: u. m.: a 2 alelnök és 6 ülnök, tehát nyolczan megosztva a négy osztály vezérletével valának megbizva külön külön.

Az egylet hű tisztviselői, de meg az egylet minden tagja méltán megérdemelné, hogy róla külön-külön is említést tegyek, azonban rövidség levén főczélom, ezt nem tehetem; annival azonban mégis tartozom az egylet és vezetőinek, hogy legalább névleg megemlékezzem róluk, s ezáltal visszaidézem a most is élő kortársakban, egyleti életök kedves napjait. Ezen korszakot, mint első elnök Polgár Mihály nyitja meg, kit 1809-ben Tatai Sándor követ, 1810. Mészáros Bénéjámín, 1812-ben főelnök nem választatott. Ezen évben lépett be az egylet tagjai közzé Balogh Péter, egyházkerületünk püspöke. 1813. Dávidházy Sámuel, 1815. Ungi Márton, 1817-ben Balogh Péter, 1818. Erdelyi József, 1819. Somogyi János, 1820. Nagy József, 1821. Elek Sándor, 1823. Dávidházi László, 1824. Kazinczi Sámuel, 1825. Bátori István, 1826. Jakab Antal, 1828. Győri Lajos, 1830. Nagy József, 1831. Kolmár Ist-

ván, 1834. Karika János, 1836. Sipos Sámuel, 1839. Nagy Áron, 1842. Révész Bálint, 1843. Zákány Gábor, 1844. Lukács Dániel, 1846. Elekes István. Ime itt vannak azon tiszteletreméltó nevek, melyeknek birtokosai félszázadig voltak vezérlő csillagai egyletünknek.

M ü k ö d é s.

a. Gyűlés.

A főisk. tüzoltó egyesület oly egyénekből állván, kik csak bizonyos ideig t. i. tanulmányaik végeztéig, voltak az iskolának és így az egyesületnek tagjai; ekkor vagy külföldi akademiákra, vagy rektóriára menvén ki, így történt aztán, hogy minden évben a tagok száma megfogyott. Minthogy alapszabályainkba nyíltan ki van téve, hogy a tagok száma 36-nál kevesebb nem lehet, az egyesület kiegészítése szempontjából tehát, minden évben legalább egyszer, vagy ha ez alkalommal ajánlkozók közül a szokásos szám — a mely némely években hetvenig is terjedt — ki nem telt: többször is vétettek fel és pedig mindig közgyűlés alkalmával új tagok.

De meg voltak, lehettek az egyesületnek oly ügyei, melyeknek eldöntésében az összes tagok részvéte kívántatott. E végett tehát gyűlések tartattak több ízben a körülmények kívánalma szerint.

Ilyen gyűlések tartattak már 1802. jun. 11. 1803. ápr. 24. 1804. jun. 9. 1805. május 11. és 1806. márcz. 11-én. Azonban ezen gyűlések tárgyaira vonatkozólag az a nagy nehézség forog fenn: miszerint a jegyzőkönyvben csak a gyűlés napja van kitéve, minden ott felkerült dolgok megnevezése nélkül. Hogy

pedig itt tárgyalások is történtek, arra látszik mutatni az évszámoknak „Vide pag I.“ szavakkal kísérése, mely bizonyos első lapra való utalást jelentvén, azt kell hinnünk, hogy ezen gyűlések tárgyai körülményesen le voltak jegyezve, azonban ezek gondatlanságból kimaradtak. Mely utóbbi állításomat látشانak bizonyítani a következő szavak is: midőn Szentkirályi István az egyletnek 1808-ban volt jegyzője, így ír: „Ezen machinista társaság diáriuma ugyan, mely a többek közt a végre is készítettett, hogy más egyebek mellett, a ns. Debreczen városban történő tüzek bele környülállásosan beirassanak, már 1803-ban, a mint az eleje is mutatja, primarius praeses Polgári Mihály uram idejében elkészült, attólfogva 1808-ik esztendő szent András havának 19-éig minden tüzek azoknak támadások s eloltások szorgalmatosan fel is jegyződtek; de mindezek Szokolai János uramnak, — ki secundarius praeses volt — ideje kitelésével, már akár gondatlansága miatt, akár szántszándékkal ezen könyvből kivesztek. Ezekből kifolyólag tehát méltán állithatom én azt, miszerint a fentérintett gyűlés határozatai is a tüzek leírásával együtt eltűntek.

Azonban már az 1806. május 11-én tartott gyűlés ugy szerepel, mint alakító gyűlés, itt már fel van említve a tagok neve, valamint a tisztviselők megválasztása is.

Alakító gyűlést illetőleg megjegyzem, hogy az minden év elején, ugy régen, mint ma szokott tartatni. Ennek tendenciája: az újra megalakulás, tisztviselők választása, új tagok felvétele, mint szinte az alapszabályok fölolvásása, a melynek meghallása után az új ta-

gok aláírtak, ezáltal kötelezték magokat mintegy azok pontos megtartására.

Az alakító gyűlésen kívül tartattak még minden évben több vagy kevesebb közgyűlések is. Ezek tárgyai szinte lehettek a körülményekhez képest ugyanazok, melyek az alakító gyűlésekéi valának; — ezenkívül azonban rendszeres tárgyai voltak: — 1842-től kezdve jegyzőkönyv felolvasás és hitelesítés, a távollevők kitudása végett névsorolvasás, négy osztályra való felosztás, a machinának — gyűlés végeztével — osztályonkénti megpróbálása. — Ezenkinül minden oly más tárgyak, melyeknek elintézése a gyűlés jogköréhez tartozott. Itt választottak meg a tiszteletbeli tagok. Itt terjesztettek elő a pénztárt illető ügyek. Itt határozott meg a majális mikor és miként tartása. És ha olyan ügyek kerültek elő, mint 1836-ban, midőn a városiaknak egyletünk iránti magatartása sérelmesnek találtatott, itt mondatott ki, hogy mindaddig nem folytatja működését, míg e sérelem nem orvosoltatik, a melyet aztán az illetékes helyről meg is nyert.

A gyűlés jogkörébe tartoztak még az egyleti tagok megdicsérése, vagy pedig megdorgálása, mint ezt a következő példák is mutatják: így például 1836-ban decz. 7-én czegleduteczán támadt tüznél magokat kitüntetett Eröss István, Radó János és Varju István, „ott mindenek előtt megdicsértetnek, s nevek példaadásul az utókornak“ jegyzőkönyvbe vezetetni rendeltetett; ellenben az ugyanazon tüznél magokat hanyagul viselő Fazekas László és Molnár János, megdorgáltatnak és köteles-

ségök teljesítésére az alapszabályok értelmében is felhivatnak.

Kerültek szinte a gyűlés elé másnemű tárgyak is: Ugyanis Almási Abrahám a társaság előljáróit azzal vádolván, hogy azok majálisi költségek pótlására semmit sem fizettek; felhivatván pedig állítása bebizonyítására, nem csak hogy ezt nem tudta tenni, sőt alapnélküli rágalmazásnak előbbi beszédét maga is beösmervén 1837. jun. 30-án a 16-ik szobában tartott gyűlés határozata folytán, a megsértettek megkövetésére ítéltetett, — azok megbocsátásától függvén az egylet kebelében bennmaradása.

Számosak azon tárgyak, a melyek a közgyűlés által egyszer-máskor elintéztettek, főelvül elfogadhatjuk azt, miszerint az egylet ügyei, az egyletet közelről vagy távolról érdeklő dolgok mind teljesen itt intéztettek el, ha valami nagyon fontos ügy került szőnyegre, az a választmány által magvitattatván, szinte a gyűlés tárgyát képezte. És hogy a dicsérgetésekre ismét vissza térjek egész örömmel közölhetem, hogy azok tizszer meghaladják a megrovásokat, hogy pedig valaki dicséretet nyerjen az nem oly könnyen volt elérhető. Itt van a példa: midőn Fodor Gerzson megdicséretik, tüznél kapott sulyos sebei miatt gyűlésről távol lenni kénytelen.

S mind a megdicsérésnek, mind a megrovásnak meg volt a maga hatása, meg volt különösen ez utóbbinak; mert noha az mindig gyűléshez illő teljes komolysággal történt, minthogy ismerősök, jó barátok hallották csak, nemhogy elkedvetlenítette volna az illetőt, sőt növelte benne a vágyat erősítő akarat erejét, legközelebb lemosni a foltot. — Mindenesetre nagy ösztön

volt, az egyleti ügybuzgóságnak folytonos erősítésére nézve a fent jelzett két ut-mód.

Minthogy tehát a gyűlési tárgyak oly sok félek, határozatai minden egyes tagra kihatók valának, e tekintetből a gyűlésre járás mindenkinek szigorú kötelességévé tétetett. Így például 1807. jun. 21-ik napján tartott gyűlés jegyzőkönyvéből következőket olvashatjuk: Ugyanis Pataki János és Verebélyi József gyűlésre meg nem jelenvén, majd ezért felelősségre vonatván, noha elnök Polgári Mihályt megkérték is, a gyűlés mégis következő szigorú határozatot hozta: Quoniam Tit. I-ma vigore, ii in societatem machinistarum eligi debent, qui moribus etiam bonis praediti sunt; praefati autem juvenes utpote Joh. Pataki et Jos. Verebélyi ipsi, ut e litteris eorum deprecatoris elucet, inobedientes semet confessi sunt; in conventu machinistarum communi omnium consensu stabilitum est; ut juvenes superius laudati, veluti omnino indigni a societate machinistarum in perpetuum arceantur.

Szinte ily szigorúan büntették Keresztesi József és Kovács József is, mivel, noha amaz hosszas betegsége, ez pedig szemfájásából meggyógyulván: a gyűlést mégis elmulasztották, hasonlóképen az előbbiekhöz az egylet kebeléből kitiltattak. Ily szigorúan alkalmazták őseink a törvényeket ott, a hol arra szükség volt, és nagyon helyesen, mert minden egyesületnek, társaságnak élete a törvények szigorú alkalmazásától függ.

E felmutatott példákból eléggé kitűnik, hogy a gyűlésen megjelenés mily szigorúan követeltetett. És én ezen eljárást teljesen he-

lyesnek találok azon okon: mert egyfelől mindenki tényező levén, bizonyos rá is vonatkozó határozat létrehozásában, arra már ennélfogva is elkötelezte magát; és nem teljesülés esetében nem mentegőzhetett, a határozat nem ismerését hozván fel okul; de más felől nagyon szükséges volt ez azért is, mert néha oly ügyek merültek fel, melyek megvilágításánál a tagok szava volt főtényező; mint a tüznél szerzett tapasztalatok tárgyalásánál. És végre szükséges volt még azért is, mert itt állapítottak meg azon módozatok, a melyek az egylet tüznél miként működésére vonatkoztak.

Hányszor van ugyanis rá példa, hogy a tagok részvétlensége miatt, valamely egylet gyűlését el kell napolni, pedig lehet, hogy oly ügyek foroghattak fenn, a melyek halogatása meglehet, hogy az egylet életére nézve felette káros leendett. Azonban egyáltalában ne higgye senki az elmondott példákat vévén tekintetbe, hogy valami sokszor kellett alkalmazni a fentebbi eljárást, hogy olyan nagy nyügnök tartotta volna a tüzoltó a gyűléseken való megjelenést. Nem, a világért sem. A fent idézeteknél több példát nem látok e korba, úgy hiszem nem volt reá szükség.

Mert hisz minden tag vágyva vágyott a gyűlésre, legalább én úgy tapasztalom, s nem a törvénytől való félelem hajtja ma, nem hajtotta régebben sem a tagokat gyűlésre. Különben, ha valaki nem tehetett elnöki engedélylyel volt szabad élnie, de meg utólagos igazolás is mindig figyelembe vétetett. Ime a gyűlések hatásköre és az azokon történt működése az egyletnek.

T ü z n é l.

Egyletünknek tulajdonképeni működése, tüzesetek alkalmával látható. Nagy hangu falragaszok, nem terjesztették ennek hírét, nevét; az iskola szük falai közt csendes magányban tartotta ez fenn magát, kutatván az utat és módot, melyen működését adandó alkalommal, mindig sikeresebbé tehesse. Ha a vészharang megkondult, lelkesedés szálta meg az ifjui kebelt, nem rohant, de repült a machinához. — Szélgyorsasággal ragadta gépjét a gyuladás helyére, ott fáradhatlan tevékenységgel segített mindenütt, a hol erre szükség volt. Bátran lépett fel az izzó gerendák közé, izmos karjaival könnyedén górált le azokat. Vakmerően rohant az égő házba, ha megmenteni való maradt még benn. — Türt hideget, égető forróságot, fullasztó füstöt; fáradozva nem a maga, de az emberiség javáért. Személy válogatás nélkül megmentette a szegény csekély butorát; épenugy, mint a gazdag kincsesládáit. És ha fáradozásaiért az elősmérést kiérdemelhetette, ha hallotta egész örömmel kiáltani az égő ház körül csoportozó nép tömeg szájáról „jönnek már a deákok“ kifejezést, ez neki új erőt, új lelkesedést adott, nem kimélte életét, nem ruháját, az elősmérést kiérdemelni, az ősök hírét, nevét fentartani, az volt netovábbja vágyainak.

És ha a tüzet megsemmisítette, ha egy szegény ember házát megmentette, csendesen örömtelt szívvél vonult vissza tüzhelyéhez, levetve az őszszekormosodott, talán őszszeégett facsaró vizes ruháit, s kiteregetve azt száradás végett, megvonult szük cellájába, beletalálta magát a rendes deák életbe, nem emlegette

fennen, hogy ő mit meg mit tett, legfelebb is annyit mondott „megmentettük a ház másik felét“ daczára, hogy egyik oldala már leégett.

Ilyen önzetlenül ily lelkesedéssel óltotta az egylet „tüzzel a tüzet“ a jelszóhoz híven, s az ily alkalmakkor nem parancsszó, de kinek kinek saját lelke diktálta hova menjen, hol van legnagyobb szükség a segélyre.

Mindazon tüzeket, melyek ezen korban történtek, dacára, hogy a legnagyobb rész jegyzőkönyvileg meg van is örököltve, mind el nem sorolhatom. Egyszerűen megemlítek néhány esetet, a városi tanácstól jött átiratok nyomán. Ez is világot fog vetni az egylet e korbéli működésére. — Ugyanis:

1808. mártius 14-ik vargautczai tűznél egyedül a machinisták érdeme az, hogy az iszonyu szélben a tüzet megállították s nem csak azt a sort, de az egész városrészt is a veszedelemtől megmentették.

1824. ápr. 25 tűz alkalmával, noha a retentő szélvész, az egymáshoz közel fekvő házakra, oszlopként csapkodta a lángot, még is hogy két háznál több le nem égett: az a machinisták érdeme, kik is itt példa nélkül-való szolgálatot tettek.

1825. mártius 14. varga-utcai tűznél jeles munkálkodásukat már az is mutatja, miszerint a tüzet ők szakasztották meg egy félig már megégett nádasház közepén.

1835. mártius 12 hatvan-utczán virágvásárnapon támadt tűznél az erőműves deákok, a szerencsétlenség helyére legelőször érkeztek meg gépelyökkel a tüzet oltandók. Megis mutatták ez uttal mit tehet a tüzlelkű ifjui bá-

torság, elevenség, mert a nem kis kimélettel süvöltő vihar dacára, a tűz, lángjait egy háznál tovább nem terjesztheté.

1835. deczemberben mester-utcán támadt tüznél, oly jelesen munkálkodott, hogy dacára annak, hogy a társaság oda érkeztekor, a tűz már a két szomszéd házba belekapott, azért mégis mindenik épségben maradt.

Ilyenek, sőt még ezeknél különb tények is kerülnének napvilágra, ha azon körülbelől 100 tüzesetet mind közölhetném, a melyek jegyzőkönyvünkbe ezen korról feljegyezve vannak. No de legyen elég ennyi kóstolóul, kilátszik ebből is, hogy társaságunk az óltással a védést minden alkalommal szépen tudta párosítani, ha látta, hogy az égő ház, csak egy részének megmentése is lehetetlen, akkor a másikat biztosan megmentette, így tette magát érdemessé a fentebb jelzett elismerő szavakra. —

Nem lehet az érdemet elvitatni ez egylettől tüzoltás tekintetében. Hányszor van rá példa, hogy tüzvédéssel nem bíró falu vagy város is, porrá ég. Ime Debreczenbe ilyen nem történt, pedig ha tekintjük még ma is különösen a külsori házakat — egyletünk nem létében — hizelgés nélkül mondva, egyszer máskor nem egy két ház, de egész sor lett volna a tűz áldozata. Ha látjuk, midőn egy szegény megégett temploma, iskolája javára kéreget, pedig neki sincs egyebe lelkénél s testénél, akkor elösmerheti mindenki, hogy a főiskolai tüzoltó egylet, a mely oly sok kártól nélkülözéstől mentett meg ezreket, megérdemli ha róla néhány pár szót szólunk.

Itt Debreczenben egy igen nagy akadály

volt az ifjuságnak gyakorta, ha ideje volt a sárnak, itt ugyan volt feneketlen, képzelem, milyen szép látvány lehetett, a midőn a tógát viselő egyén a térdig érő sárba sleppként húzta maga után uniformisát. De meg hány-szor megtörtént, hány példa von rá jegyző-könyvünkbe, hogy az ügybuzgó tag vagy sulyos testi sértést kapott, még többször pedig az, hogy belehelte a lassan ölő mellkört, és lett áldozata a könyörületesség szép erényének.

Elszámlálván fentebb a meglevő eszközök mikénti használatát, itt azt már egészen feleslegesnek találom, csupán azt említem meg még, hogy a két machina körül csoportosuló egyleti tagoknak első fő kötelessége volt azt vizzel ellátni, hogy így a csövet vezető elnök és esetleg alelnökök, részint a bontókat, a védőket, részint magát az égő házat locsolván a tűzereje megvételessék. Arról sem szabad végre elfeledkezni, miszerint a ns. város sem nézte behunytt szemmel az ifjuság ily nemű tetteit, mint azt jegyzőkönyv, átiratok, egyaránt igazolják, de jutalmazta minden alkalommal elismeréssel, sőt hogy pénztára gyarapodjék, hogy az erre néző szép czélnak u. m. a tagok közti kölcsönadás, de különösen a jótékonságnak ut nyittassék, anyagilag is pártfogolta az egyletet, mintegy buzdításul a jövőre.

P é n z t á r.

A társulatnak — az egyleti tagok által belépési díjul fizetett részint a nemes város, részint más ez egyletet pártoló egyesek által tett adományok folytán — egy kis pénztára állott elő, melyből az egylet magán szükségletei fedeztetek egyfelől, másfelől a megszorult

tagok kamat fizetés mellett bizonyos összegnyi kölcsönbe részesítették.

Hogy pedig mindaz, ki az egyesület tagjává lett, bizonyos mennyiségű, talán 80 váltó krajczárnyi belépti díjat fizetett a pénztárba; az kitetszik onnan is, hogy az 1819-ik évben új tagokul felvettek saját aláírasú neveik után, oda van téve a „solvit“ szócska is, mely azt bizonyítja, hogy a kötelezett belépési összeget az illető befizette, mert a ki ezt talán elmulasztotta, neve az egyesületi tagok sorából kihuzatott. Az így befizetett belépési díjak képeztek tehát az egyesület pénztárának alapját egyfelől. —

De továbbá az is nyíltan kitünik jegyzőkönyveinkből, hogy a ns. városi tanács, a tüzek elmulása után küldött átiratában, bizonyos mennyiségű, most több, majd kevesebb pénzösszeget is mellékelte. Így említették 1809. nov. 19-én történt tűz alkalmából, midőn a „nemes machinista társaság kitetszően munkálkodván, s több házakat a veszedelemtől megmentvén, a t. ns. város resolúciójából 20 R forintokat“ nyert. És az ilyen adományok több ízben ismétlődtek, valóban — jegyzőkönyvünk tanúsága szerint — alig fordul elő tüzeset, a hol a nemes város adománya is ne említették, és pedig különböző mértékben, több eset van, ugyanis 50, sőt 100 frtnyi adományra vonatkozólag is feljegyezve.

De meg voltak egyes pártfogók is, kik közül csak Lugosi Józsefet és dr. Sebőköt említem — kik olykor olykor szép összeggel gyarapíták a pénztárt. Az így gyűlt pénzösszeg kezelője, vagyis az egyesület pénztárnoka, a

jegyző tehát a második másod elnök (praeses secundarius) vólt egy jó darabig.

Az egyleti pénztár fedezte aztán az egyletnek kiadásait, ebből teljesítettett a fenn érintett kölesön két tag kezessége és elnöki utalvány mellett.

Azonban egész 1840-ig ingatag alapon állott a pénztár; nem volt szigoruan meghatározva a közeg, mely az egylet pénzére felügyeljen és esetleg arról számoljon, a pénztárnokok és elnökök többször minden számlás nélkül adák azt át utódaiknak. Így történt az aztán, hogy talán sem a bevételek sem a kiadások pontosan ne jegyeztetvén fel, 1840-ben fellett fedezve a hiány; azonban bár ez nem nagy volt is, és nagyobb részt az egylet e vagyonára való nem gondolásból eredt, mindenesetre előállott a szüksége annak, hogy az ügyek tisztáztatván az egylet pénzvagyon biztos alapokra helyeztessék. Ez eszközöltetett a fentérintett évben 1840-ben midőn esküdt elnök Nagy Aron előadja, miszerint ő mindent elkövetett, hogy az egylet elveszelt vagyona megtérítettessék, de fájdalommal kénytelen azon kedvezőtlen választ adni a társaságnak, hogy minden igyekezete, a fentebbi időkben volt pénzkezelők és elnökök többszöri felszóllítása — a mennyiben ők ismét az előttök collegiumi pályályokról is lelépett pénzkezelők gondatlanságára és hanyagságára hivatkoznak — siker nélküli; Így a társaság bárinly igazságos levén is keresete, nem akarván különösen fő elnöknek több alkalmatlanságot szerezni, irántai tiszteletből, keresetével felhagyott. — Hogy pedig a társaság jogaival többé ily visszaélések ne történjenek, — határozta: a

gyűlés a következőket: „Ezentul a társaság pénztét, vagyonát kezelő másod elnök, szoros felvigyázata alatt legyen az első elnöknek; különösen a pénzre nézve semmit annak tudta vagy megegyezése nélkül ne tehessen, ha valaki a társaság pénzéből kölcsönözni akar, azt az elnökkel azonnal közölje, a számadást a legpontosabban tegye; s elnök, mihelyt a kezelő hanyagságát veszi észre, melynek következtében a társaság pénze veszélyeztetnék, azonnal számoltatni tartozik.

Ezen intézkedés által meglett kötve a pénz kezelő másod elnök keze, a főelnök tudtán kívül semmit sem tehetvén, a ki saját belátása szerint bármikor megszámloltathatta, ha a közgyűlés úgy kívántata a pénztár állásáról előterjesztést tartozott tenni. — Ezen intézkedés sok lehető estélyektől védte az egylet pénztárát. Azonban, hogy a pénztár még biztosabb alapokra állitassék, a fentérintett intézkedés sem tartatott elégnek, ugyanis: 1845. nov. 25-én tartott gyűlés jegyzőkönyvébe szórul szóra ezt találom feljegyezve: válasszassék egy bizottság, mely a pénztár czélszerűbb kezelésére nyujtson be egy tervet a gyűlésnek, s ezen bizottság tagjaiul Kálmán László, Orbán Mihály, Révész Imre, Hajnal Antal és Havas István tagok megválasztatnak, mely bizottság működése eredményét — hogy t. i.: a pénztárnokság válasszassék külön minden más hivataltól, — ki is rendszeres pénztári jegyzőkönyvet vezessen, működésétől számoljon karácson, husvét és pünköst után tartandó gyűléseken, utóbbi időben tett számadásával végezvén be hivatalát is — a gyűlés helyesnek is találta. —

A kölcsön adott összeg két forintnál több nem lehet, minden forint utáni kamatul egy krajczár vétetvén, két kezes aláírásával adott kötvény mellett történhetik, kik magokat (in solidum) az egész summáig kötelezik. A kivett kölcsön minden ünnep után pontosan befizetessék, mely tervezet 1846 feb. 22-én tartott gyűlésnek bemutatván, az a pénztár kezelésére vonatkozólag elfogadtatik. Ugyanekkor titkos szavazat utján pénztárnokká Orbán Mihály választatik, és a pénztárban levő pénz neki Kálmán László, Igaz Károly és Havas István előtt neki át is adatik. Ettől kezdve tehát már levéltárunkba is meglévő pénztári jegyzőkönyv mutatja az egyleti pénztár koronkénti, hogy állását valamint a pénztárnok működését is.

Íme tehát ilyen módon lett szervezve ezen korszak végén az egylet pénztára, és bár nem nagy értékűek valának is a fent említett pénztárra vonatkozó határozatok finantialis tekintetben, mindazáltal megvédték ezek az egylet vagyonát, megőrizték a pénztárnokot a legkissebb botlástól is. És épen ezen szabályok eszközölték azt, hogy daczára jótékony adakozásainak, az egylet pénztára szaporodott. Ezen szabályok alapján, de már nagyobb kiterjedésben készült tervezet eszközölte azt, hogy egyleti pénztárunk a virágzás oly szép fokát érte el.

M u l a t s á g.

Nincsen egyesület, a mely részint, hogy a tagok összetartóbbak, az ügy iránt lelkesedtebbek: de legfőképen, hogy az egymással közelebbi ismeretségre ut nyitassék, évenként barátságos összejövetelt ne tartson. A főisk. tüzoltó egylet tagjai tüzvérü ifjakkól

állván, az ilyen összejövetel, sőt összejövetelek elmaradhatlanok valának. Elmaradhatatlanok voltak ezek annyivalinkább, mert gyakran megtörtént, hogy valamely városi polgár, kinek talán az egylet valaha hasznos szolgálatot tett, bizonyos mennyiségű bort ajándékozott, melynek elfogyasztása alkalmával a jókedv sem hiányzott soha sem.

De meg magok az egylet elnökei is többször adtak ilyen mulatságra alkalmat: Így emlékezik jegyzőkönyvünk 1820. jul 18-áról midőn a társulat elnöke Nagy József a tagokat megvendégelte. A fentebb említettre ilyen például hozhatom fel azon körülményt, midőn 1822. máj. 22-ikén egyletünk a nagyerdőn gyűlést tart „*ea de re quod donum generosi domini Pauli Papp mercatoris honestissimi singulari quo in societatem machinistarum fertur animó oblatum, nempe magnum vini bonae notae labnum, et agnum pingvem sine ullo insolitó clamore honeste ac decenter in usus proprios ac hilaritatem converterunt.*“ Es ilyen apró adományokról, melyeket szükségképen multság követett, jegyzőkönyvünkben több helyen van említés. Továbbá voltak az egyletnek oly pártfogói is, kik ilynemű adományaikat minden évben megújították, — milyenül említettik Árvai György ki is adományát 1820-tól kezdve (*quotannis conferri solitum*) egész haláláig 1840-ig minden évbe megújítá, sőt halála után életbe maradt neje is folytatta azt egész 1846-ig. Valamint Pelbárt István is, kitől 1834. ápr. 19-ikéről ezt látom feljegyezve: az elmúlt években ns. Pelbárt István ur épületei különösen pedig malmi mellett tett fáradozásunk tekintetéből a nevezett hazafi által

ezen alkalmatossággal először adott és ennek utána évenként adandó két honi kenyerét és hatvan itce borát a ns. erőművész társaság elköltötte. Azonban elhagyva a többieket, elősegíttette az ilyen mulatság gyakrabban tartását még egy más körülmény is. Ugyanis egy igen jó és szép ősi szokás divott iskolánk kebelében. Nevezetesen: a debreczeni és pataki iskolák, — hogy az ismeretesség és barátság még szorossabbá legyen, — kölcsönösen küldtek egyéneket — ugynevezett convocatórokat — minden évben. Elérkezvén ide a patakiak, a szives vendéglátásból az oroszán részt mindég a tüzoltó egylet viselte. De meg arra is van többször példa, hogy maga a ns. városi tanács borral ajándékozta meg ez egyletet, ez ismét egy alkalom volt a mulatságra.

Volt azonban egy fő multságuk, a mely a többire mintegy feltette a koronát, mely mai napig is — csakhogy más kiadásban — existál. Ez volt a majális. Hogy ennek tartása mikor kezdődik, azt kinem vehetem határozottan, azt kell hinnem, hogy ez csaknem egyidős az egylettel, igazolván ezen állitást ama szavak „a nagy erdőn minden évben tartódni szokott vigalomra megkivántató költség összetételéről is tanácskoztak.“

Ezen majálisra vonatkozólag megkell jegyeznem, hogy itt az egyleti tagokon kívül, kik bizonyos díjat fizettek, mint meghívott vendégek az esküdt deákok, néhány tanár és az egylet közelebbi pártfogói voltak, tehát tisztán férfiakból álló társaság gyült itt özsze. Hogy pedig a majális sajtószerevége kitünjék jónak látok itt egy majálisi számadást közleni:

Egy öreg cseber bor	20	frt	—	kr.
Ismét 18 itcze	3	”	20	”
Tokaji és ménesi bor	10	”	—	”
Két akó ser	16	”	—	”
25 itcze ser	3	”	20	”
Ismét 6 itcze ser	—	”	48	”
Savanyu-viz	14	”	30	”
4 szivattyu v. lököncz	1	”	—	”

Leves s hideg hushoz való k.

Csiga tészta, 12 itcze	2	”	24	”
Szelid sáfrány	—	”	30	”
Szerecsen-dióvitág	—	”	15	”
Marhahus 30 font	5	”	30	”
Pöszméte 10 itcze	1	”	—	”
Tejfel 4 itcze	1	”	36	”
Liszt 3 itcze	—	”	30	”

Töltött-káposztához való k.

Káposzta 10 fő	3	”	—	”
Disznóhus 10 font	2	”	—	”
Marhahus 10 font	1	”	50	”
Szalonna 8 font	3	”	28	”
Egy oka rizskása	1	”	—	”
Fél font bors	—	”	40	”

Pörgölt bárányhus.

8 egész bárány	12	”	—	”
--------------------------	----	---	---	---

Pecsenye.

Disznóhus 20 font	4	”	—	”
e mellé saláta	—	”	30	”
Éczet hat itcze	1	”	4	”
Piskóta liquörrel	3	”	56	”
12 kenyér	15	”	—	”
Só 5 font	1	”	—	”
Zsir 2 itcze	2	”	—	”

Hagyma s egyéb zöldség	— „	26 „
Paprika	— „	6 „

A vendégek számára.

Bajuszpedrő	— „	25 „
Dohány 2 font	— „	48 „
3 lapta	— „	26 „

elhagyva a többi pontokat, melyek részint kiszállítás, részint beszállítás, továbbá edényekre stb. vonatkoznak, azt adom még hozzá, hogy az 1837-ik évi majálisi költség 191 frt 25 krt teszen.

Hogy ilyen mulatságaik, valamint a másneműek is nagyon kedélyesek lehettek, az nem szorul bizonyítgatásra. Es hogy így magán körbe tartott majálissal mennyire megvoltak elégedve, kitetszik abból is: hogy midőn az 1846. máj. 12-én tartott gyűlésen, akkori esküdt elnök Elekes István által kérdésbe tételik, ha vajon nem volna-e üdvös a majálisra főrangú nő-vendégeket hívogatni, s ezáltal megtenni a közeledés első lépéseit, megtenni a kísérletet, a némelyeket földi mennytől elzáró chinaifal megmászására. Indítványa el nem fogadtatik. Azt lehetett egyébiránt — folytatja tovább — azon hidegségből, — melylyel a társulat a kérdéses indítvány iránt viseltetett, következtetni; hogy a társaság nagyobbrészének eszébe sem jutott volna soha, itt keresni az üdvöt a boldogságot, melyet eddig teljes mértékben feltalált, ha szinte vigalmát avval osztotta is meg, kivel hivatala terhes foglalatosságaiában is osztozik. Így tehát a majális, maradt a régi kedélyes egyszerűségében.

Íme itt vázoiám röviden egyletünknek 1802-től, 1850-ig tartó életét és működését, erősen hiszem, hogy lesznek olyanok többen,

olvassván e sorokat, kik az elismerést nem tagadják meg e szép multu s szép jövőre érdemes egylettől, melynél — hogy a Vas. ujság szavaival éljek, — a szervezet hiányait teljesen pótolta az ügybüzgalom, a lelkesedés. De hogy még többet tudjunk az egyletről, hogy lássuk, miszerint ez nem a csökönnyös maradiság, hanem a megfontolva haladás zászlóját követte; lássuk ezt szervezkedési korszakába, a mely tartani fog 1850-től, vagyis az ujra megalakulástól, egészen a mai napig.

III.

A főisk. tüzoltó társaság szép eszméktől hevítve tartotta fenn magát, s élte keresztül a kétszáz évet; mely alatt a szép eszmék gyakran lettek megtestesítve. A nemzet-test egy tagjának, Debreczen város közönségének áldozott ily szép számú éveken keresztül. Így levén a dolog nem lehet esodálkoznunk, ha midőn az egész nemzet, a haza kívánta, hogy tetterejét, képességét megmutassa. Nem lehet esodálni, ha lelkesedve ragadta meg az alkalmat, hogy bebizonyithassa életrevalóságát, hogy szolgáljon a hazának. A 48-iki szabadságharcot értem, midőn az ifjuság idehagyta táplálóját a főiskolát, hogy közös anyját, a hazát védje utolsó csepp véréig. A főisk. tüzoltó társaság tagjai is, mint a kik életerős ifjak valának, lelkesedve gyültek a hon megvédésére kibontott zászló alá. Így történt aztán, hogy a tüzoltó társulat működése itt Debreczenben fennakadt egész addig, mignem a gyászos katastrofa megtörtént. A hon megmentése szép eszméjétől lelkesedett sereg, a mily bátorsággal oltotta a tüzet, ép oly bátor és

önfeláldozó volt a csatamezőn is, nem kimélte életét, csakhogy a hazáé megmaradjon . . . A hon hősiességében esett el panyolai születésű Bakos Lajos hat éves diák a Piski hídnál, n.-bodosi születésű Szekeres Gedeon öt éves diák a moóri csatában, szatmári születésű Jéger Károly négy éves diák Buda alatt, karczagi születésű Papp István három éves diák Csornánál, és még ezeken kívül ki tudja hányan lelték sirjukat a csatamezőn csak kis körű egyletünk kebeléből is. Legyen e néhány sorban emlékek megörökítve a hősöknek, legyenek ezek elő példák, nekünk utódaiknak.

Majd midőn a harc fellegei eltisztultak hazánk egéről, majd midőn ismét felkeresték a főiskolát a megmaradtak, majd midőn kikeresegték magokat a haza gyász sorsa, és elesett társaik felett: többek keblét megszállta a vágy a főisk. tűzoltó egyletet megalakíthatni. És a gondolat tetté érlelődött; a tűzoltó egylet éveken keresztül derék felügyelő tanára t. Szücs István ur, összehívja 1850. márcz. 7-én az egylet megmaradt tagjait, lelkesítvén, buzdítván s egyszersmind intvén őket, hogy kövessék őseik nyomdokait, közelebből pedig egészítsék ki, alakítsák meg ez egyletet. És a megalakulás ezen alkalommal meg is történt, elnökké választatván a tűzoltó egyletnek éveken át igen buzgó tagja, ekkori contrascriba Révész Imre ur, alelnökké Kassay Ignátz, jegyzővé Csató József. Ülnökökké: Boross Lajos, Papólczi Károly, Décse Károly, Oswald József. Csáki Gergely, Bakoss Mihály, lámpáshordóvá Szabó József, nagy botossá Oláh Ferencz, kis botossá Kémeri Imre, ilyen formán 1850. márczius 7-én 76 rendes és 4

tiszteletbeli taggal a főiskolai tűzoltó egyesület megalakulván, rendes működését megkezdhetette.

a. Szervezet.

Ez újra éledés korszakában megállva a régi alapon, megtartva a régieket, mint amelyek jóknak bizonyultak be, ezeket pótolta a kor kívánalmaihoz mérten az egyesület céljának megfelelőleg, czélszerűekkel a főiskolai tűzoltó egyesület. A már átalam említett, több ízben lényeges változáson általment, és gyűlési határozatokkal pótolta alapszabályok lettek ismét elfogadva; mely alapszabályokon azonban az idők folyamában többször tétettek javítások. Így pl. 1853. okt. 22. tartott közgyűlésen „átlátva a társaság, hogy törvényeink a korhoz nem alkalmazhatók, elhatározza a törvények átvizsgálását és korszerű kijavítását,“ melynek is eszközzésére elnök Ádám Gerson, alelnök Pákozdi Lajos és jegyző Kocsis József küldetnek ki, azon meghagyással, hogy a munkálat a legközelebbi gyűlésre beterjesztetvén, a tanárkarhoz megerősítés végett beadassék. A törvénynek nem sokára el is készültek és 1854. márt. 18. és máj. 6-án tartott gyűléseken felolvastatván, érvényeseknek nyilvánítottak.

Azonban a most elfogadott alapszabályokban felfedezett hiányok, annak ismétli javítását tették szükségessé. 1860 jan. 9. a revideáló bizottság tagjául elnök Györfi Károly, Tóth Sámuel, Bihari Péter, Géresi Kálmán, Beregszászi N. Sándor és Bagosy Károly választatnak, minthogy e munkálat, — mint már a többieknél nagyobb szabásu — egy hónapi

rövid idő alatt el nem készülhetett, e végre tehát a következő isk. évben a bizottsági tagok közül eltávozottak helyére: Kiss Albert elnök, Tóth László és Kovács Gyula választatnak meg, és ezen bizottság működéséről az okt. 27-iki gyűlésen számot is ad, felolvasván az ujonnan készített alapszabályokat az egyesület és éppen akkor gyűlésünkön jelen levő felügyelő Buzás Pál tanár ur előtt. A gyűlés általános helyesléssel találkozván az, a tanárkarhoz megerősítés végett benyújtatik, azonban, mivel a tanárkar által ajánlt módosítás, hogy t. i.: elnök gyűlést csak felügyelő tudtával és beleegyezésével hívhat egybe, és hogy a jegyzőkönyv csak miután a felügyelő tanár által átnézetett, vezethető nagy jegyzőkönyvbe, az egyesület szabad működését és önállóságát fenyegetőnek; sőt „sérelemesnek“ találtatván, ezt az egyesület el nem fogadhatja; de bizalommal kéri a tanárkart, miszerint e módosítások oly formán változtattassanak meg, hogy a tűzoltó egyesület régi időktől fogva létező önállósága távolról se veszélyeztettesék. Minthogy ezen alapszabályok huzamos ideig nem lettek megerősítve; addig is tehát míg azt megkaphatná egyesületünk elnök Tóth Sámuel indítványára, régi jogai-
ban s szokásaiban minden tekintetben megmarad. Majd a nagytiszt. s tek. tanárkar — tudva azt, hogy egyesületünk eddigi élete alatt sem jött soha összeütközésbe az isk. törvényekkel, — az egyesület kérelmét méltányolva alapszabályát megerősíti; és hogy az egyesületi törvények maradandók legyenek, hogy elég tétessék azon régi határozatnak is, miszerint minden ujonnan bevett tag, a törvényeknek megtartására, saját neve aláírásával kötelezze magát 1862 nov. 1,

határoztatik, miszerint a törvények és aláírás számára, — maig is meglevő — egy külön jegyzőkönyv készítettessék, s mind ez mind pedig a régi jegyzőkönyvek, valamint a társulat becsesebb irományai is, elnöknél helyeztesse-nek el, ki is ezekről rendes leltárt tartozik vezetni.

Az 1862 évben megerősített alapszabályok azonban több körülmény sürgetvén azt 1870-ben, egyletünk a szervezkedésben folytonoson előre haladván, ismét hiányosaknak találtattak. A mártius 19-én tartott közgyűlésen elnök által, ennek ismét revideálása melegen ajánltatik, sürgetvén ezt azon fontos körülmény is, hogy a nem rég megerősített gymnastikai törvényekre is kellő figyelem fordíthatassék; azonban a társulat várván a „kölcson pénztári“ alapszabályok megerősítését, hogy az elkészítendő alapszabályokban ez is kellőleg méltányoltathassék, az alapszabályok kijavítását elhalasztja, egész 1873-ig a midőn a Decz. 10-én tartott közgyűlésen felügyelőnt. Tóth Sámuel ur által indítványoztatott az; mely indítványt az egylet magáévá tevén, az alapszabályok elkészítése végett tagokat nevez ki kebeléből elnök Domby Vincze, Kun Béla, Nagy Sándor, Erdős Károly és Beregszászi Albert személyében, de mivel ezen bizottság a benne helyezett bizalomnak meg nem felelhetett, s mivel ezen évben az említett tagok mindnyájan eltávoztak 1874. nov. 21. az alapszabály készítő bizottság tagjaiul elnök Ladányi Gyula mellé Kádár Antal, Vadai Sándor, Bányai Lajos és Nagy János tagok választatnak, mely bizottság feladatát megoldván, miután az az egyleti tagok által is helyesnek elősmertetett

1875. decz. 11-én tartott közgyűlésen a tanárkar által megerősített alapszabályt bemutatja, egyszersmind annak törvénykönyvbe iratása, és az egyleti tagok által aláírás ugyanekkor elhatároztatik.

Ime ez röviden története azon alapszabálynak, mely ma érvényesnek ösmertetik el. Sokáig, folytonosan fejlődve ért egyletünk oda, a hol ma áll; szervezetünk sajátságossága eszközölte azt, hogy az alapszabályok ily sokszor javítottak. Nem lévén semmi példa, az előkerülő fontosabb mozzanatok szükségelték e javításokat. Ezen alapszabályok közlését terjedelmességénél fogva szinte elhagyom, különben is a tárgyalás folyamán, megösmarkedhetünk azzal némileg.

b. E s z k ö z ö k.

Attérvén az egylet eszközeire, itt minden esetre első helyen kell említenem a machinát, melyet egyletünk a ns várostól kapott, szinte az eszközölvén ennek időnkénti javítását is. A régi machina volt még folyvást egyletünk birtokába, azonban a II-ik szakaszba említett két machina helyett csak egy, czélszerűbbnek és sikeresebbnek látván azt, ha az egész egylet egy helyre csoportosul, ha a működés is egy irányban történhetik. Hogy a machina szerkezete milyen lehetett arról, nagyon keveset szólhatok, mindenesetre különb lehetett az 1802-től fogva említett két machina szerkezeténél, az is bizonyítván ezt, mert már ezen korban malleus és forticeps, melyek a régi machinánál elmaradhatlanok voltak, itt nem szerepelnek, azonban mégis sokkal egyszerűbb és kezdetlegesebb lehetett az a mainál.

Machinánkat a folytonos használás következtében gyakran kellett javíttatni és ezt a ns város minden alkalommal kész szívvel eszközölte. Azonban a sok használat következtében minden javítás dacára 1862 jul 6 határozattá lesz miszerint: folyamodvány nyujtassék a ns városi tanácshoz azon tárgyban minthogy machinákra nézve már minden javítás hasztalan, tehát egy minden tekintetben alkalmas adattassék." Mely kérést a városi tanács telyesitni ígér, s mig ígéretét beválthatja, a város istállójánál levő machinák közül egyet, az egylet rendelkezése alá bocsát. Majd megérkezvén az Pestről 1863-ban, junius 17-én a collégium udvarára hozatik megpróbálás végett, de mivel csöve mindjárt a második meghuzásnál szétrepedt (egy kissé erősen fogatván az be:) mint alkalmatlan tisztelettel visszautasittatik. Ezt pótlendő városi tanács nem sokára más machinát küld, mely is minden tekintetben helyesnek találtatván, elfogadtatik, csupán annyi hozzáadással, hogy a tetejére lámpa felhelyezése határozottatik el, azonban ez mint czélszerűtlen már a következő évben levétetik.

A ns. várostól 1863-ban egyletünknek adott machina az, melyet még ma is haszualunk, több izbeli javítások folytán az kiválmunknak teljesen megfelel; célszerűsége mellett bizonyit egyfelől kicsinysége, könnyen vitethetvén így az a gyuladás helyére, de meg az is megtörtént, ma is megtörténhetik, hogy folemelve egyik másik jelentkező akadály könnyen legyőzhető, célszerűsége mellett bizonyit, másfelől az is, hogy mig igen sok machinából a viz egészen nem szivatytyuzható ki, addig machinánkból a legutólsó csepp is egészen

kihuzható, és daczára kicsinységének egyletünk vízfordási rendszere mellett machinánk üressen sohasem szokott állani. A legujabb időkben tétettek ugyan kísérletek machinánk teljesen át alakítására nézve, gummi csövekkel ellátására, sőt 1870. nov. 30 egy ujjonnan szerzendő machináról tétetik említés; azonban mindaz át alakítás, mind pedig ez utóbbinak átadása a ns. város részéről ez ideig még nem történt meg.

A machina 4 centimeter vastagságu és midenfelé könnyen forgatható csövel van ellátva, a mely a mi célunkhoz képest meglehetősen mennyiségű vizet szolgáltat az oltásnál. Minthogy az erre kinevezett egyleti tagok vonják a machinát a gyuladás helyére, az erre nézve alkalmas kötelekkel van ellátva, oly formán, hogy 32 egyén egy alkalommal teljesitheti annak huzását. — Machinánk, a nemes város által erre a célra készített machináriumban áll, mely eddig a mostani középépület derakatáján, az új épület elkészítésétől kezdve pedig, a hátulsó udvaron van elhelyezve.

A machinával szoros összeköttetésben lenni látom első sorban a vedreket, a melyeknek száma 1862-ig 12; ettől fogva 1874-ig 16; ma azonban már 20-ra növeltetett a városi tanács által, és ha nem nagyon messze van a kut a gyuladás helyétől, ugy a vedresek és az épen pihenő egyik osztály sorfalat képezve könnyen láthatja el machinánkat vízzel. Ilyen szerves összeköttetésben van machinánkkal a vizesfordó is, mely 1855-ben adatott át a városi tanácstól, oly feltétel mellett, hogy az a város istállójánál áll, és onnan régebbsen a talyigások által, — kik ezért bizonyos díjjat kaptak, —

ujjabban pedig a város lovai által vitetnek a tűzhöz, a vizész bottal, mint ismertető jelvény-nyel ellátott fővizész felügyelete alatt; ki van azonban emelve az 1855-iki polgármesteri átiratban „hogy ha a tűzoltó ifjuság vizipuskáját nem győzné meg az egy vizeshordó, polgármester ur utasítása szerint a tűznél megjelenni szokott tajigások vizeshordói és kádjai a szükséghez képest igénybe vétethetnek.“ — Ezek szerint tehát az u. n. óltó-osztályhoz tartoznak a machinán kívül — melyet mindég az egészre való főfelügyelet mellett az elnök kormányoz — fővizész felügyelete alatt álló vizeshordó, 20 veder, melyeknek kezelői az ujonnan bevett tagok közül választatnak, és egy a gyűlés által választott ugynevezett vedres káplár felügyelete alatt állanak.

Az egylet többi eszköze közzül már tekintélyességénél fogva is itt kell felemlítenem a nagy és kis botokat. Ezen eszköznek tulajdonképeni hivatása, a machina elé gördülő akadályokat, mint szinte a tűzoltásnál előjöheto nagyobb nehézségeket, elhárítani; és ezen feladathoz hiven — tudva azt is, hogy ez mindég az egylet legizmosabb két tagja kezébe tétetik le — számtalanszor felelt ez meg dicséretesen hivatásának, de meg a nagy bot felemelése volt, és ma is ez mérvadó az egylet tagjává lehetésre nézve. Minthogy minden, tehát a tűzoltó egylet botjai is alá vannak vetve a romlandóságnak, nem csuda, ha azon harczok következtében, melyet ki kellett egyszer, máskor állniok, javítás, majd ujjali felváltás lett szükségessé. Ugyanis az 1834-ben Lugossy József ur által ajándékozott nagy botra nézve 27. évi hősies harcz után — minthogy az 1861-ben

történt meghasadás következtében szinte használhatlanná vált, — határoztatik „miszerint a nagy bot, mint a társulat becsesereklyéje, oly hosszú használat után tétessék nyugalomba, s' egy vele tökéletesen egyező, ujjonnan készített nagy botban, — melynek elkészíttetésével Szikszay József és Fiók Vincze bizatnak meg, — ujjitassék meg; a nyugalomba helyezett nagy botnak pedig nagy könyvtárba ajánjásánál elnök Biró Károly, és a két botos bizatik meg.“ Ennek folytán az ujjonnan el készített nagy bot a megválasztott nagy botosnak át adatik; a kis botot pedig, melyről először 1837-ben tétetik említés, miután a többszöri csináltatás, sőt a közepén történt meghasadás következtében karikával ellátás daczára is egész a jelen évig használatban volt; ez évben a Máár Károly által ajándékozott és az egylet által alakított kis bot szoritá ki a használatból; amannak ugyanekkor nagy könyvtárba beajánlásával Nagy János elnök és kis botos bizatik meg.

A két bot ismertetésére nézve azoknak, kik még ezt nem láthatták szükségesnek tartom annak mikéntjét leírni: alakja hasonlít egy közönséges bothoz, arányosan vastagodván bunkója felé. Hosszusága a nagynak 170. centimeter, a kicsinek pedig 150. cm. Nehézsége a nagynak 8 klgr. az utóbbinak pedig 7. klgr. azonban vékonyabb végén fogva — a nehézkedés törvénye szerint — a ki a nagybotot felemeli 1 mázsa 50 fontot emel fel; a a kicsié sem sokban különbözik ettől. — Ily sulyos levén azon eszköz, melynek felemelése, a tüzoltóvá lehetésnek szükségképeni feltétele, ahoz meglehetősen gyakorlat, és erő kívántatik;

különben is az erőskar elengedhetlen feltétele egy oly egyénnél, ki akár a machina huzás, akár a bontószerkek kezelésével bizatik meg.

A botoknak czélszerűségét bebizonyítja a hosszas gyakorlat: és mégis voltak idők midőn ezeknek tüzhöz vitele a tanárkar által be tiltatott, azonban, hogy ezek még sem hiányoztak egy tüztől sem, arról kezeskedem jegyzőkönyvünk alapján.

Nézetem szerint nem lesz felesleges, ha felemlitem azon egyének neveit, kik e diszes hivatalt koronkint viselték: 1851 nb. Oláh Ferencz, kb. Kémeri Imre, 1852 nb. Dézsi Lajos, kb. Kovács András majd Szabó János; 1853 nb. Szabó János, kb. Bakonyi György; 1854 nb. Técsi József, kb. Horváth Endre; 1855 nb. Sziládi Áron, kb. Császi Bálint; 1856 nb. Császi Bálint, majd Torma Sándor, kb. Torma Sándor, majd Gavallér Károly; 1857 nb. Gavallér Károly, kb. Soltész János; 1858 nb. Soltész János, kb. Nagy Lajos mint szinte 1859-ben is: 1860 nb. Nagy Lajos, kb. Dede Lajos; 1861 nb. Dede Lajos, kb. Szilágyi Boldizsár; 1862 nb. Melegh Gyula, kb. Szikszai József; 1863 nb. Szikszai József, kb. Bagozi Károly; 1864 nb. Melegh Albert, kb. Berki József, mint szinte 1865-ben is; 1866 nb. Bethlen Zsigmond, kb. Tordai Gábor; 1867 nb. Tordai Gábor, kb. Csiha Márton; 1868 nb. Tóth Lajos, kb. Szabó Gábor; 1869 nb. Tóth Miklós, kb. Parragh József; 1870 nb. Szabó Károly, kb. Varga Károly; 1871 nb. Mező Ferencz majd Vitályos Béla, kb. Varga Károly; 1872 nb. Varga Károly, kb. Nádudvary Lajos; 1873 nb. Urházy Lajos, kb. Peti Lőrincz; 1874 nb. Bereghszászi

Albert, kb. Dombi Lajos, majd Bányai Lajos ; 1876 nb. Bányai Lajos, kb. Vadai Sándor ; 1876 nb. Bányai Lajos majd Nagy János, kb. Nagy János majd Páll Lajos ; 1877 nb. Tegze László, kb. Mátéffy Ferencz, mint szinte a jelen 1878-ik évben is.

A tűzoltó egyesület úgy nevezett bontó osztálya csak a két botos által volt képviselve egész 1855-ig, a midőn polgármester Csorba János a tűzoltásnál czélszerűnek látszó fejszék-eket és pedig kettőt küld át egyesületünknek ; azonban mivel ezen fejszéknek használata a városi tanács, és a tanárkar bele nyugvása folytán oda lett volna irányozva, hogy a két bot, mint egyesületi eszköz használaton kívül helyeztessék, egyesületünk ragaszkodva az ősi jelvényekhez, csak hallgatólagosan fogadta el az ajándékozott eszközöket, ezeket nyugalomba is teszi egész 1859-ig, a midőn az mint külön hivatalt állíttatott fel, meghagyatván a két bot is régi fényében ; ugyanekkor első ízben a fejszék kezelőivé : Bereghszászi N. Sándor és Kaszonyi Lajos választatnak, mely előbbi a tűznél való munkálkodásának lett áldozatává.

Bontó osztályunk növekedése igen czélszerűen lett eszközölve az 1863-ik évben, mely év bátran nevezhető a tulajdonképeni szervezkedés évének ; a midőn is a városi tanács „folyvást előre haladó szervezkedésébe egyesületünknek befolyván : a tökélyesbüléshez ismét közelebb vezérli egy fokkal, készítettvén egy tüzi lajtorját, és két tüzi horgot“ s ezen alkalmal az egyesület derék elnöke Biró Károly indítványára még két fejszési hivatal is lett felállítva. — A midőn is létrássá Csiha Márton, horgosokká : Tordai Gábor és Czeglédi

Kálmán, fejszésekül pedig Czeglédi Imre és Pércsi Imre választatnak meg. — Így a bontó osztály alelnök vezetése alatt két botos, négy fejszés, egy létrás és két tüzi horgosból megalakított; — azonban itt sem állapodott meg egyletünk a bontó osztály szervezkedésében, ugyanis; 1868. elnök Pap Károly azon indítványa folytán: miszerint egyletünk igen nagy hasznát venné tűzoltás alkalmával vasvilláknak, elhatároztatik a bontó osztálynak négy villával, — melyek kezelőiül: Vadai Ferencz, Madarász Imre, Mező Ferencz és Szendi Lajos választatnak — szaporítása. — Ezekből folyólag a bontó osztály száma egész a mai napig a fent említett módon van berendezve, azon hozzá adással, hogy 1874-ben a meglevő négy fejszéhez ismét két fejsze adatik a városi tanács által.

A bontó osztály ezek szerint áll két botos, két nagy, négy kis fejszész, 4 villás és 2 horgosból. — Ezen osztály volt hivatva arra, hogy az égő házról egy felől az égő gerendákat, másfelől az égő nádat lehányja, s ez által a házat a beégéstől, és a bentlevő butorokat a megéghetéstől megoltalmazza: tehát ezen osztály épen úgy, sőt szerintem jobban megérdemli a mentő, óvó, mint a bontó nevezetet.

Vannak azonban e városban, én is találkoztam emberekkel kik a bontó osztály működését kárhoztatják; ők nem látták soha, hogy a bontó eszközt kezelő miképen ugrik a legelső alkalommal az égő ház lángjai közzé, hol a megéghéstől csak a machinából jövő viz által oltalmaztatik, nem látták soha, hogy miként mentette meg a bontó osztály épen az

által, mert a már ugyis megégendő anyagot leverte, nemcsak a közel fekvő, vagy talán az épen érintkező melléképületeket; sőt miként mentette meg a már égő nádas háznak felét, miként vágta el, miként szakította meg, hogy többet ne említsek, a Gilányikaszárnya tüzét, a fazsindelyes épület lebontása által elnyomván a tüzet a tető közepén, s megmentvén az alig néhány lépésre levő zab és más felől felkötött szénával tele levő padlást a megéghetéstől, — próbálta volna csak azt egészen vízzel oltani, bizony bajosan hiszem, hogy követte volna a munkát oly siker, mint az a bontó osztály által gyakorlott módon történt; szóval akár meddig beszélünk is Debreczenben, a hol ember emlékezete óta sem égett emeletes ház; hanem a külsoron egymástól három, négy lépésnyire levő nádas, vagy szalmás viskók, véleményem szerint a főiskolai tüzoltó egylet bontó osztálya mindig sikeresen, védőleg működhetik.

Van még egy egyleti hivatalnok, a kit körül belől legelől kellett volna emlitenem, ő sem az egylet szellemi ügyeinek vezetése, sem pedig a bontó osztályhoz szorosan nem tartozik; azonban mégis egyik sem lehet el nála nélkül: ez a lámpár vagy lámpás vivő. Hogy egyletünk szellemi ügyeibe is befolyik, mutatja az, hogy nála nélkül éjjeli tűz alkalmával sem a tűznél, sem a machináriumnál szokásos névsorolvasás — a távollevők kitudása szempontjából — meg nem történhetnék. A bontó osztálynak pedig a tüzhöz menés alkalmával van nagy hasznára, szóval ezen hivatalra méltán rá illik a név, hogy közjóra világít.

Egyletünknek ezen eszköze a legrégibb a ma ismertek között, már 1809-ben erről, mint nagyon régiről tétetvén említés.

Ezek tehát a: eszközök, melyekkel a tüzoltó egylet oly sok éven keresztül hírét, nevét öregbítette. — A figyelmes vizsgáló előtt egyelőre talán csekélynek látszóok lehetnek ezek; de ha hozzá gondoljuk, ha látjuk a lelkesedést, a mely, alkalom adóván, elsőől utolsóig egy forma mértékben észre vehető, s ha végig olvassuk jegyzőkönyvünk lapjain az egyes tényeket, s ha látjuk a levéltárunkban levő dicsérő okmányokat, el kell hinnünk, bele kell egyeznünk, hogy a tüzoltó egylet multjára méltán büszke.

Felügyelet.

a. Felügyelő-tanáár.

A főiskolai tüzoltó egylet élén a legrégibb időtől fogva a főiskolai tanár urak közül időnként választva egy tanár állott, a ki egyfelől a tanárkar, másfelől a városi tanácsnál volt az egylet pártfogója; különben hatáskörük abból állt, hogy az egylet ügyeit szemmel kísérték, fontosabb ügyekben tanácsaikat nem sajnálták, az egylet gyűlésén megjelenvén, azt nemes czéljokhoz való közeledésre buzdították; elnök választatván azt megerősítették, s a jegyzőkönyvet minden év végén névalírással hitelesekknek nyilvánították.

Felügyelő tanáraink közül mint olyat, kinek nevével legelőször találkozunk jegyzőkönyvünkben emlitenem kell: Sárváry Pált, kinek nevével már az 1806-ban megerősített alapszabályoknál találkozunk. Hogy ő mikor kezdte és mikor végezte be működését egyle-

tünkben: arra nézve biztos adatok nincsenek kezeink közt; annyit azonban állíthatok, hogy az 1843-ik évben magyarra fordított törvények alatt a bizonyosan ő utána közvetlen következő Szücs István tanár neve van említve, ki is egyletünkre nézve áldásos működését egész 1852 ig folytatta. Áldásos működését, mondom, mert ő volt az, ki 1848 után — midőn az egylet tagjai az 1848 iki események lezajlása után — megfogyva, kevés számmal begyülekeztek, 1850-ben gyűlést hív egybe, új életre kelti, megalapítja a főiskolai tüzoltó egyletet; így levén a dolog, nemde sajnós volt-é? midőn az 1852. máj. 5-én tartott gyűlésen azt kellett hallani elnök Földi Károlytól, miszerint kedvelt felügyelő-tanára az egyletnek előtte úgy nyilatkozott, „hogy sok oldalú terhes elfoglaltatásai minden lehető perczét igénybe vevén, társasági felügyelői hivatalát letenni kívánja.“ Jól lehet a mélyen tisztelt tanári elnöknek főfelügyeleti tisztéről lemondása igen sajnósan esett az egyletnek, a kötelesség és irántai mély tisztelet parancsolván, hogy ebbeli méltányos kívánalmának engedjen az egylet, s annak lemondása elfogadásával irántai mély tiszteletét kijelentse. Ugyanez alkalommal Borús Lajos és Papolczi Károly ülnökök a társulat által megbizatnak, hogy az egyletnek ezen lemondás következtében esett fájdalmas érzését kijelentsék, s ernyedetlen buzgalmaért köszönetet tolmácsoljanak; egyszersmind a Szücs István által ajánlt Buzás Pál urat a társaság felügyelőjéül felkérjék. Mi is megtörténvén, az egylet bizalmát t. Buzás Pál ur vissza nem utasítván, 1852. jul. 31-én tartott gyűlésen megjelent, s a társasághoz tartott lel-

kes beszéde után a tagok általános öröm rivalgása közt a felügyelői tisztelet elfogadja, ugyanekkor felolvastatván a tanárkarnak e választásra vonatkozó átirata is.

És hogy mennyire szíven viselte az egylet ügyét az ujjonnan nyert felügyelő, kitetszik az jegyző könyvünk számtalan helyeiből: hányszor eszközölte ki a város részéről számunkra az elősmerést, nem volt tűz, melyeken lelkesítő szavával ne buzdította volna az egylet tagjait. — Ő volt az, ki midőn a városiak sőt éppen a tanács által elkövetett sérelem folytán az egylet megtagadta további működését s a lakószobályából kisérem mozdult a vészharangok kongására: lelkesítő szavával tette buzdította az egylet tagjait. — Ő volt az, a ki a városi tanácsot oda informálta, hogy az daczára eléb-bi magatartásának egyletünk iránt nem csak elismerését, de dicséretét, sőt az ezzel rendszeren együtt járó jutalmat sem tagadta meg. — Nem tudnám én itt elszámlálni az ő érdemeit, a melyek részint a tanárkar, részint a városi tanácscsal szemben nyilvánultak. Elég legyen érdeklődését azzal megmutatnom, hogy még ma is, midőn sok elfoglaltatásai következtében kénytelen volt lemondani egyleti vezér szerepéről, nincsen tűz, melyen ott ne lelkesitené a működőket, ne hangoztatná „rajta fiuk“ ismeretes szavait; adja isten, hogy még sokáig hangoztathassa! El kelle tehát tölle válni az egyletnek, sajnos volt a hír, midőn 1861. máj. 29-én tartott gyűlésen nt. Tóth Mihály ur a gyűlésen megjelenván, a gyűlésnek tudtára adja, hogy T. Buzás Pál ur egészségi állapota miatt a felügyelőségről leköszön, — Ettől kezdve egész 1869-ig egy darabig nt.

Tóth Mihály, — majd Dr. Török József, Tóth Ferencz és Veres László tanár urak voltak egyletünknek felügyelői ideiglenes minőségben; — míg nem 1869. márcz 10-diki gyűlésen még ma is ily minőségben levő s ez egylet több diszes hivatalát viselt férfit nyert felügyelőjéül, nt. Tóth Sámuel ur személyében. — Adja az ég, hogy ne legyen szükség egyhamar ismét felügyelő választásra, hogy hadd haladhasson egyletünk lassan, de biztosan felügyelőnk bölcs tanácsai folytán a tökéletesedés czélja felé.

b.) Elnök.

Az egyletnek közvetlen felügyelője s ügyeinek vezetője az egyleti elnök, ki is mindég a főiskolai esküdtfelügyelők közül és pedig az választatott, a ki már egyleti tagsága alatt, érdemeinél fogva magát e diszes hivatalra méltatta. Az ő teendője volt gyűléseket összehívni, a tanácskozást azon vezetni, az egylet pénztárát felülvizsgálni, a jegyzőkönyvet név aláírásával hitelesíteni, egyleti eszközök épen tartása felett őrködni, általában az egylet jó hirneve fenntartásán fáradozni.

És hogy az elnökök a rájuk bizott szép tisztségnek a bennök helyezett bizalomnak teljesen megfelelték: bizonyítja azon tisztelet, melylyel az egylet minden tagja irántok viseltetett, mint az a jegyzőkönyvekből is kitűnik. Egyetlen szava képes volt a tüznél néha talán túl heveskedőket — melyeket semmi féle polgári közeg meg nem fékezhetett volna — lecsendesíteni; egyetlen bátorító szava új lelket öntött a tüzoltásnál már már kifáradt tagokba. Ők voltak azok, kik az egylet fejlesztéséért fáradoztak.

tését czélszerű intézkedésekkel az idők folyamán elébb elébb vitték. — Így állván a dolog minden eljárásuk főrugóját az egylet java képezvén, természetesen fejlődött ki az irántok nyilvánuló tisztelet.

Kedves köteleességet vélek teljesíteni, ha az egyleti elnökök neveit év rendi sorban közlöm. Az egylet új életre keltetvén mint felebb is emlitém felügyelő Szücs István által, ő levén első, ki az egyletnek mint organicus egésznek élet szervei mozgásba hozatalát eszközölte. 1851-ben elnökké választott akkori contrascriba Révész Imre, ki is széniorrá létele után ezen diszes hivataltól megválván; utánna 1852-ben Földi Károly lett az egylet vezére, az ő működésének köszönhető, hogy a haldokló főiskolaj könyvtár újéletre kelt, 40 frtot indítványozván adatni e célra az egylet pénztárából. — Ő utánna 1854-ben Ádám Gerzson lett elválasztva, kiknek érdemeit többek között a törvények renoválása méltán emeli; 1855-ben Nagy István a bontó osztály fejlesztése u. m. két fejsze megrendelése által is tette elnökségét fontossá; 1857-ben Szarka Boldizsárra ruháztatott az elnöki hivatal, kinek lemondása folytán 1858-ban Györfi Károlyban öszpontosult az egylet bizalma, ő utánna 1860-ban Kis Albert, kit is az 1862-dik évben mostani szeretve tisztelt felügyelőnk nt. Tóth Sámuel váltott fel; 1863-ban Biró Károly lett elnökké, hivataloskodása valóban korszakot alkotó, s mint a szervezkedés éve jelöltetik. — Ő volt a fényképeztetés és gymnásztika kezdeményezője; ő alatta lett az egylet zászlóval is el látva. 1865. László János, ki is a kölcsönpénztári alaptőke, s így a kölcsönpénztár megte-

remtője. 1867. Fiók Vincze 1868. Papp Károly, ki szinte a bontó osztály fejlesztése, az eszközök szaporítása által lett nevezetessé. 1869. Somogyi Pál szinte több czélszerű intézkedések, mint a többek közt az „Emléklap“ létesítése által tette emlékét feledhetetlenné. 1871. Győri Lajos. 1873 Bedrich Lajos s az ő lemondása folytán Zsigmond Ferencz 3 th, mint helyettes elnök lett megválasztva. 1874. Dombi Vincze. 1875. Ladányi Gyula 1877. Szele György 1878. Nagy János lettek az egylet elnökeivé.

Az itt elszámlált egyének voltak a legújabb időben a tűzoltó egylet vezetői, majd további tárgyalás folytán, hivataloskodásuk mikéntjére vissza fogok térni.

Az elnökök segédletére, illetőleg helyettesítőül rendeltettek az alelnökök és ülnökök, mely utóbbiak egész 1857-ig hatan, ettől fogva mai napig négyen teljesítik fontos kötelességeiket; ők voltak az egylet osztályainak tűznél machina próbán és gymnastica órán vezetői, felügyelői.

Volt az egyletnek egy főjegyzője 1862-től fogva egy segéd vagy aljegyzője, kiknek működésök meglevő jegyzőkönyveiből világos. Szűk keretben kellvén foglalnom az egyleti élet leírását, nem közölhetem az egylet minden tagjának nevét, különben is egyletünkben — hol csak egyenlők közt voltak első — minden tag egyforma részese az egylet jó hírneve emelésének, a könyörületesség, e szép kereszttyén erény megvalósításának.

T a g o k.

Egyletünknek tagja lehetett és lehet minden felsőbb tanuló, ha a gyűlés színe előtt a nagy bot szabályszerű felemelése, a tagsági díj befizetése és erkölcsi tekintetben kifogástalansága által erre magát érdekesebbé. A rendes tagokon kívül valának 1857-ig tiszteletbeli tagok is, kik az érdekesebb felsőbb tanulók közül minden próba nélkül választottak. Azonban ilyen tagok már a törvények alapján régtől fogva nem választhatók.

A tagok száma különböző időkben különböző mennyiségű volt, annyi azonban régi törvényeinkből is világos, hogy 36-nál kevesebb mennyiségű nem lehetett. Hogy pedig a maximum mennyi volt, — erre nézve csak 1862-től fogva találunk határozott adatot, midőn tagok száma 86-ra szaporított. — Az 1874-iki törv. renoválásakor a ma is divó 90 számra emeltetett az fel.

A tagok jogai és kötelességei most is folyvást azok maradtak, melyekről már említést teték, erről tehát szólanom felesleges. Egyedül csak azon érdekeltségről szólok, mely meg volt minden időben az ifjúságban ezen egyletnek tagjává lehetni; mit eléggé igazol, hogy főbb családok, mint grófok s bárók nevei is említettnek a jegyzőkönyvbe. Azon ragaszkodásról mint közös jellemvonásáról az egylet minden tagjának, mely eszközölte, hogy az egylet 200 év óta fennállhatott, hogy hire neve elhatott messzire Debreczenen kívül. Meg kell emlékezni azon testvéries barátságról is, a mely a tagokat egymáshoz fűzi, gradus és kor különbség nélkül egyiránt.

Működés.

a) Gyűlések.

A gyűlések, mint ez egylet theoreticus működése tekinthetők. Ezek elnök által összehívva a jelentkező szükséghez képest egy évben többször is 1862-ig valamelyik szobában (coetus) ettől fogva a 4-ik, majd 5-ik teremben tartattak; mely gyűléseken jelenlétel minden időben szigorú büntetés terhe alatt követeltetett.

A gyűlések tárgyai igen sokfélék,* általában minden az egyletet közel s távolról érdeklő tárgyak voltak, elnök által előterjesztve megvitatás végett. A gyűlés tárgyai valának elnök és más tisztviselők választása, a tüznél tett egyes tapasztalatok a működés továbbfejlesztése tekintetéből. A magokat kitüntetettek megdicséérése, valamint a hanyagok megdorgálása. — Ide tartoztak az egylet alapszabályokba gyökerező jogok közeli vagy távoli megsértésének megtorlása stb. De lássuk a gyűlés egy némely nagy fontosságú tárgyait, lássuk mily uton módon járt el jogai megvédésében egyletünk.

A gyűlés mindannyiszor valahányszor erre szükség volt hathatósan emelte fel szavát saját joga védelmére, jöttek legyen ezen sérelmek akárhonnan is, mert jogait akkor sem engedte volna az egylet, ha annak védelme halálát vonta volna maga után. Elég legyen ezek megvilágítására csak a következő gyűlési tárgyakat említenem. Ugyanis: midőn 1855-ben a városi tanács — teljes célja lévén egyletünk ékeségét a botokat nyugalomba helyezni — két fejszét küld ezek helyét pótlandó; az egylet a

tanárkar által is megerősített tanácsi átiratot csak tudomásul veszi, contradictió szempontjából a fejszéket is hallgatólagosan elfogadja; de leteszi azokat nyugalomba, várván boldogabb időkre, midőn fejsze és bot egymás mellett szépségesen megférnek. A botok tehát ezután is elvitettek a tűzhöz, de a fejszék nem 1859-ig.

Midőn 1858. egy „eclesiai“ ház kigyuladt, az ifjuság egész hévvel és igen sikeresen oltja a tüzet; — midőn ezek daczára egy városi hivatalnok, ki a polgármester távollétében azt helyettesíté, elég ildomtalan volt az egyletet szép működésében akadályozni, az egylet tagjait „piszkos“ szavakkal sértegetni, majdnem arra kényszeríté az egyletet, hogy a tüzet ott hagyja. Azonban nehogy egy ember hibájáért többen károsuljanak, az egylet e tüzet eloltja, de a legközelebbi gyűlésen elhatároztatik egy folyamodvány készítése, és a tanárkarhoz benyújtása, melyben el van mondva, miszerint „tekintve azt, hogy noha az egylet önzéstelenül nyujt segélyt a szerencsétleneknek minden jutalomra való tekintet nélkül, és mégis nem elősmeréssel, de sértegetéssel kell találkoznia épen egy értelmesnek látszó egyén részéről: Ily körülmények közt nem kíván tovább a szerencsétleneknek segítségére lenni.“ Ezen beadott kérvény feletti határozat hozatalt elég bölcsen maga a tanárkar is halogatta, míg egyszer a tulajdonképeni polgármester Csorba véget vet a kényes ügynek, kéri az ifjuságot, hogy teljesítse tovább is szép czélú működését, igérvén, hogy ily visszaélés nem történik többé, ő maga is jelen levén a későbbi tüzeknél, mely — noha csekély — elégtétel után a ta-

nári elnök felhívása, sőt kérése folytán lemond elébbi határozatáról. Különben ily nemű esetek gyakran történtek, többször van példa arra, hogy az ifjuság csak többszöri kérés után tudta feledni a vett sérelmeket, s védte ismét a tűz ellen a szerencsétleneket.

Szinte az egyesület jogkörébe vágó körülmény lett volna az is, midőn 1860-ban megerősítés végett beadott törvényeket a tanárkar két oly cikkel pótol meg, melyek az egyesület önállóságát fenyegették; de nem nyugszik addig míg a tanárkartól ki nem nyeri, azon két cikk egyike kihagyását, a másikkal pedig saját akaratja szerinti módosítását.

Mint minden intézménynek, úgy a tűzoltó egyesületnek is akadtak a tanulóifjuság kebelében is irigy rágalmozói: ilyenül kell felmentenem György Aladárt, ki az ifjusági „Heti Közlöny“-ben, alaptalan és pedig az egyesület jó hírét nevét sértő ujságokat közöl. — Ő maga is belátta, midőn az egyesület felszólítá tette indoklására, szavai alaptalanságát. — Ugyanekkor, hogy az ilyen alapnélküli rágalmozás, — mint különben is idegen égalji növény — az ifjuság kebelébe be ne fészkelje magát egyesek hibája következtében; felhívattik az önképezde elnöke, hogy tartsa szemmel e lapot, nehogy máskor is, „kötekedni szerető természetű emberek“ alaptalan másnak jó hírét nevét bemocskoló dolgokat közöljenek e lapban.

Mindenesetre ügyes vezetés, tapintatos eljárás kívántatott ahoz, hogy az egyesület mindég a legszebben és pedig saját javára szabaduljon meg azon néha igen fontos kérdések alól, melyek kebelében egyszer máskor elő-

fordultak. Tapintatos eljárás a tisztviselők, lelkiismeretesség a tagok részéről, nagy mértékben eszközölői voltak annak, hogy a főisk. tűzoltó egyesület — hogy így mondjam — alkotmányának sáncain belől visszautasítsa mindazt, mely jogkörét sérthette volna.

Voltak az egyesületnek, a tagoknak kötelességei is, melyek teljesítését — valamint jogait védni tudta — szigoruan megkövetelt tagjaitól mulasztás esetében, e tekintetben szigoru törvényei által figyelmeztette a magokról megfélekedezőket.

A tagok kötelességei általában a tűz körül: minden lehető módon a tűz meggátlását eszközölni, mulasztás esetében a büntetés elmaradhatlan volt. Nagyon szigoruan büntettettek a gyűlésen meg nem jelenők, valamint a tüztől távol levők is, mindenik elmulasztása pénzbüntetést, többszöri ismétlés esetében pedig az egyesület kebeléből kitiltást is vont maga után, mely állítás igazságát jegyzőkönyvünk azon száma igazolja, a midőn 1863. Hollósi K. mivel sem gyűléseken, sem tüznél meg nem jelent, az egyesület kebeléből kirekesztetik.

A belépéssel járó köteleztetés minéműségére nézve pedig csak egy példát kell felhoznom, midőn ugyanis K. G. egyesületi tag azon okból mivel ő város szélén tehát a kollegiumtól messze lakván, tűzoltói kötelezettségének eleget nem tehet, kéri a tagság alól felmentését; azonban kérelme el nem fogadtatik egyedüli ok lévén a társaságból kilépésre orvosi bizonylat alapján kimutatott betegség; sőt az illető kötelessége pontos teljesítésére ez alkalommal is felhivatik.

Azonban itt örömmel kell jeleznem, mi-

szerint a törvény szigorának alkalmazása nagyon kevészer vétetett igénybe; pedig daczára hogy testvériség füzte egymáshoz a tagokat, mégsem maradhatott elrejtve a legkisebb törvénybe ütköző tény sem: a legjobb barát nyíltan fedte fel az elkövetett hibát, így minden tag egyformán őre volt a törvénynek. Mindenkinek egyformán kellett helyét betöltenie, mert csak egy tag legkisebb hanyagsága is zavart idézhetett elő az egylet működésében, s ennek volt eleje véve akkor, midőn az egymás ellenőrzése is mindenki előtt szent kötelességgé tétetett. A büntetés szigoru végrehajtására nézve nyilvános tény a következő: Ugyanis, midőn egy tag a gymnasticába járás ellen agitált volna, noha az egylettel annyira össze volt az növe, hogy e nélkül amaszt képzelní sem lehetett: büntetése az egylet kebelébőlí kitiltás irányában foganatosíttatott. Azon ujonnan bevett tagok pedig, kik belépéssel járó kötelezettségeinek fizetést illető részét vagy természetben, vagy kötvényben nem teljesíték, az egylet tagjai is megszűntek lenni.

Ilyen volt a gyűlés működése, így védelmezte az egyletünk önállóságát, így védelmezte a kívülről jövő támadások ellen, ily módon eszközölte azt, hogy a sok sérelem daczára, — melyeket mind fel nem említhettem — ez egylet áll és állani fog mindaddig, míg az ifjuság keblébe meg lesz a vágy a szerencsétleneken segítni, állani fog mindaddig, míg igazságtalan megtámadás, jogkörének lábbal tapodása, a mult iránti megérdemelt kegyelet ezen érdem méltó elismerése ki nem alszik az emberi keblekből.

b. Tűznél.

Térjünk át most egyletünk tulajdonképeni működési körére, lássuk, hogy az egylet miképen érdemesíté magát a tűzoltó névre.

Egyletünk működése a fent is megnevezett eszközökkel történt. A machinát az illető köztagek a gyuladás helyére nagy gyorsasággal vonták, ott a vedresek, fővizész kötelessége volt azt vízzel ellátni. A bontó-osztály a házról a már égő vagy éghető anyagokat távolítá el, a machina védvén őket a megégéstől. —

Az oltásnál a rend következő volt: a bontó és vízfordó osztályon — mint a melyek mikénti működését már emlitém — kívül, a köztagek a 4 ülnök főnöksége alatt, 4 csapatra valának osztva, mely osztályok felváltva működtek, így a működés soha meg nem szakadhatott. Hogy pedig ilyenmü működése ez egyletnek teljesen kivívta az elösmérést, lássunk néhány elösmérő iratot:

1851-ben szept. 17-ről, egy tanácsülési j. k. kivonat küldetik társulatunkhoz; és pedig: olvastatván N.-Várad, ker. főispán ur ö méltósága folyó hó 4-ről kelt következő tartalmu rendelete:

Polgármester urnak mult hó 3-ról hozám intézett, Debreczen város déli részén vilám leütés által támadt tűzvészt tartalmazó jelentését, országos helytartósági ideigl. főnök ur ö mlga mult hó 27-ről kelt rendeletében, midőn egyrészt tudomásul vette, más részről a ref. főisk. t. o. ifjuságnak a vész pillanatában tanusított bátor s feláldozó magokviseletéért megelegetését kijelenteni kívánja szinte.“ Ily

értelemben érkezik az egylethez 1853. gróf Zichy aláírással a helytartóságtól egy másik dicséző irat, mely szerint „a magát kitünően viselt főisk. t. o. ifjuságnak adassék tudtára az érdemlett elősmerés.“ Ezen iratok mind olyanok, melyek idegen területen is felébreszték egyletünk iránt az érdekeltséget, de a többi levéltárban levő ily nemű átiratokat elhagyva, térjünk át azokra, melyek a közvetlen szemlélőktől, a városi tanácstól intéztettek hason irányban egyletünkhöz: 1853. Nagy hatvan-utcai tüztől elismerő irat, és buzdításul 50 frt. Ez évi miklós-utcai tüztől, valamint szinte ez évi péterfiai tüztől dicséző irat s szép összeg pénz az egylet pénztára gyarapítására. Ilyen mutatója az egylet működésének az 1854-ben 6 tüzeset alkalmával át küldött hat rendbeli dicséző átirat. Azonban itt nem lehet elmellőzönni egy esetet, a mely világot vet arra nézve, hogy egyletünk mindig minden mellékes érdek nélkül működött. Ugyanis: fentérintett évben június 27. mester-utczán egy ház égett el, a társaság becsülete több tüzek, de közelebbről ennél, mélyen megsértette, jogai összetiportatva, fáradsága s munkakészsége, melynek mindenkor a szerencsétlen embertársak iránti részvét, és azok nyomorán enyhíteni óhajtság volt rugója, nem elősmerve s megjutalmazva, mely utóbbit a társulat soha nem kívánt; hanem inkább kigunyolva, lenézve, nem az összes nép, hanem egyesek által, csoda-é? ha ilyenek után a társaság minden tagja egy szívvvel lélekkel kiáltá: fájjaljuk ugyan s szánjuk a szerencsétlenségekkel küzdőket, de a fent megnevezett sérelmek miatt, segédkezett a tűzvészszel küzdőknek nem nyujthatunk. Ezen szavát a társu-

lat meg is tartá, mert a jun. 28-ki tüznél az ifjuság csak mint néző jelent meg, ugyanezt tette volna junius 30-án támadt tüznél, ha felügyelőnk közbe nem lép, kinek is a sérelmeket orvosló ígérete, és kérelme folytán elmegy, habár nem a régi lelkesedéssel a tüzhöz, a mit a néző közönség is öröm rivalgással fogad, annyival is inkább, mivel az e napon történt 3 tűz igen nagy károkat okozott. Hogy a társaság mit tett itt, nem akarom dicsérőleg elbeszélni, egyszerűen csak jelzem, hogy most nem gunyt és sértegetést aratott, hanem a városi tanács részéről is méltányuló elismerés és legszivesebb köszönet lett a jutalom, melyet a társulat a jutalmak legnagyobbikának tartott eddig, tartani fog ezutánra is; úgy hogy a polgármesteri átirat nyíltan kifejezé, miszerint „örömmel látja, hogy midőn legnagyobb a veszély, annál tevékenyebb és önfeláldozóbb az egyeslet minden tagja,“ a mely szavak által az ingerült kedélyek lecsillapodtak, feledte az egyeslet a vett sérelmeket.

Az 1855. decz. 13-án támadt tűz ismét mint az átirat dicsérő része mutatja csak az ifjuság erélyes működése által akadályoztattott meg.

1866. ápril 29. n.-péterfián, egy nagy tavaszi szél alkalmával ismét tűz támadt, midőn az ifjuság a lehető leggyorsabban megérkezik, már 9 ház áll lángban. Az ifjuság, hol a veszély legnagyobb volt, oda vonult győztes hadseregként; hogy mily erőt fejtett ki az egyeslet itt, mutatja az is, hogy a 9 házon kívül több le nem égett, de két ház, hogy a veszély megakadályoztassék szétszedetett. Mint a j. k. megjegyzi a föld oly meleg volt, hogy

gerendákat kellett a machinisták lába alá hányni, hogy a machina működése meg ne szakadjon. Azonban itteni szép működése sem volt háborítatlan, midőn már csaknem vége volt a tűznek, valami német őrnagy egy vízethordó tagot parancsszavával más felé kényszerít, midőn az nem engedelmeskedik, az ott levő katonasággal elfogatja, erről értesülve az egyleti tagok ki tudja mily tettek színtere lett volna a hely, ha részint a mérsékletre intő elnök szava nem csilapítja a kedélyeket, különösen pedig, ha polgármester Csorba meg nem érkezik, ki is a németet önkénykedése s helytelen magaviselete miatt „németül ugyan, de magyarosan“ jól megmosván, a társulat egész város részt s több ember életet mentve meg tűzhelyéhez visszatér.

1857. négy nagyobb gyuladás közül leginkább egy czeglédutczai malom tűz az, mely figyelmet érdemel különösen, hol a jelenlevők mint több helyen lett is nyilvánítva, most újra meggyőződtek a felől, hogy az ifjuság nem jutalomért oltja a tüzet, hanem ember-szeretetből.

1858-ban történt tüzek közül már volt említve az, midőn az ecclesia háza gyuladt meg, el volt mondva, hogy itt az egylet teljesen megsértette, megtagadta a további segítséget, a nem sokára ezután történt czeglédutczai tűznél meg sem jelent, 30—40 ház áll lángba, hivatalnokok kérelme mit sem ér, s ha mint több ízben, úgy most is kedvelt felügyelője nem hívja fel az egyletet, lehet, hogy az egész városrész hamvad el, mert noha voltak is a vész helyén machinák, de az ügyesség, gyorsaság, a saajtságos kezelés hiányozván, hasz-

not nem tehettek. Azonban egyletünk megveszi a tüzet, az elébbi sérelemre vonatkozólag polgármester ur igéri, hogy többet nem fog ilyesmi történni, egyszersmind átiratában az egyletnek köszönetet mond s kéri azt, miszerint „teljesítse tovább is nagyszerű működését az emberiség érdekében, melyet a város — hatalmában nem állván — megjutalmazni nem tud.

1859-ről hat tüzeset említették, melyek közül noha a febr. 4-dikénél a társulat nem adhatta is szokott jelét működésének, még is itt tünt ki egy az egyletre vonatkozó fontos esemény: ugyanis néhány tekintélyes egyén, kik most először valának az egylet működésének szemtanúi, arról, mint a melyhez foghatót nem láttak, dicsérőleg emlékeznek meg. Ugyanezen tűz alkalmával az „Első magy. ált. bizt. társaság“ levelet intéz egyletünkhöz, felemlíti, hogy az említett gyuladás alkalmával, ez egylet nem léte esetében, ő tetemes károknak nézett volna elébe, midőn szives köszönetét küldi, nem feledi az egyletet felkérni, hogy folytassa önzéstelen, de valóban példányszerű működését tovább is.

1863-ki tüzesetknél való működését illetőleg egyletünknek, elég legyen „Hortobágy“ czimű helybeli lap következő szavait idéznem: Ismét szemtanúi valánk azon igen méltánylandó erélynek, mely a rendszert nagy mértékben pótolja, egy házat a tanuló ifjuság bátorsága mentett meg a végelhamvadástól. A március 6-iki tűznél ismét a tanuló ifjuság ereje működött a nagy szélben és nádas épületek közt csaknem egy városrészt mentett meg az elhamvadástól. (Ez a lap különben nem igen rokonszenvezett egyletünkkel.)

1864-ben négy tüzeset, 1865-ben történt 5 tüzeset alkalmával átiratokban nyilvánítja a város az egylet áldozatkészsége feletti dicséretét. Nagyobb tüzesetek nem fordultak elő 1866-tól kezdve, mindössze egy-két ujsori ház, a melyeken tették aztán az egylet tagjai azon bravourt, hogy az égő ház felét többször megmentették, s ily alkalommal kitüntetett buzgóság eszközle azt, hogy 1873-iki városi főkapitány, midőn teljes megelégedését s dicséretét küldené az egyletnek, kéri azt mérsékelje az ifjui tüzet, ne legyen oly nagy mértékben önfeláldozó. Mint igen nagy tüzet kell még ezen korból felemlitenem a „Gilányi kaszárnya“ tüzét, hol az egylet kiváló buzgalmu működése eszközölte szinte azt, hogy az egész épület el nem égett. A bontó-osztály két részre válva, egy rész az egyik, másik rész a másik felől vette meg a száraz zsindey tetőn iszonyu mértékben harapódzó tüzet s oltalmazta meg egyfelől a zabbal, másfelől a szénával, a katonai szerelvényekkel megrakott helyeket.

Idéztem néhány példát, idéztem pedig ezeket azért, hogy ne essem az öndicséret vádjába, ne mondassék, hogy a tény elszélesítve tulságosan, saját érdekünket látszik szolgálni. Az említett adatok levéltárunkba mind megtekinthetők, sőt az említettekben kívül van több is, melyek szinte a jelzett értelemben szólanak. Az itt elmondottak nyomán mindenki átlátja tehát, hogy a főisk. tűzoltó egylet működése e városnak felszámithatlan hasznára volt mindig, és hogy ezt eszközölte egyfelől sajátos szervezetének másfelől az egyleti tagok részéről minden alkalommal nyilvánuló erélyesség és ügybuzgóságnak tulajdonit-

ható. Mert az mindenki előtt világos dolog, hogy nádas házakat sokkal sikeresebben lehet oltani, hogy ha bontó osztály van, mely az éghető anyagokat eltávolítja, különösen pedig ott, a hol egy utczában két vagy három kut van, melyekből a legujabb szervezetű machinák egy negyed óra alatt kiveszik a vizet, s így viz nélkül és bontó osztály nélkül az égés meg nem akadályozható. A legujabb szervezetű önkéntes t. o. egyletek működésének sikerességét nem vonja kétségbe senki sem, ha eszközeik alkalmas egyének kezei közé tétetnek le. És működésök emeletes házaknál, dicséretet is érdemel. De hála a gondviselésnek jegyzőkönyvünkben 1802 óta emeletes ház égéséről nincs szó, olyan tüzeknél pedig, hol egymástól 5—6 lépésre levő külvárosi rozzant házak égnek nem tagadja meg senki, hogy a főisk. tűzoltó egylet bontó osztályának működése elismerést érdemel.

Egyletünk működését látva, nem lehet itt felednem, mint működése következményét egy felől azt, hogy a városi tanács minden tűz eset alkalmával, átiratában elismerőleg nyilatkozik az egylet működéséről s ez által buzdítja azt nemes czéljában; de másfelől minden tüzeset alkalmával bizonyos összeg pénzt küld, nem jutalmul mint azt kifejezi, nem lévén elég ereje az anyagi ilynemű jutalmazásra, ha nem megmutatásául annak, hogy ez egylet vi-rágzását nem csak szellemileg buzdításával akarja tovább vinni, de a koronkint jelentkező egyleti szükségégek legyőzésére is módot nyújt. Nem csak a városi tanács, hanem egyes polgárok részéről is nyilvánult az előismerés, a köszönet, ezek mellett gyakran az anyagi segé-

lyezés; ugy, hogy mint majd annak helyén kimutatom a több tüzeztől jövő 30, 60, sőt 100 frtok is, nagymértékben pótolták az egyleti szükségeket s eszközölték azt, hogy a tüztöltő egyeslet részéről történt jótékony adományok szép összegre emelkedtek fel; De eszközölték egy másik nemes czél megvalósítását is; ugyanis: az egyesleti tagok által fizetett pénzből gyűlt alap érintetlenül maradván, ebből a megszorult tagok kölcsön segítségével többször részesültek. Így ez egyeslet midőn kifele való működése által a városiaknak, ugyanekkor kölcsön segítése által saját tagjainak volt igen nagy hasznára.

Torna.

Az ifjui erő fejlesztése, az izmok erősítése, ezek folytán az egészség fentartására nagy befolyással van — mint tudjuk — a tornázás. És a tüztöltő egyeslet a hol, épen ha valahol szükség volt a testi erőre, Lykurgus törvénye forma szervezete követelvén ezt, e tekintetbe is kívánta működését kiterjeszteni.

A testgyakorlat a mai alakban külföldről honosulván a legujabb időben, e város is egész igyekezettel rajta volt, hogy a rendszeres tornászás keblébe is megkezdessék. E végre gondolkozott alkalmas helyiségről, melyet a collegiumban fel is talált. Azon alapeszméből indulván ki, hogy az ifjabb tanulókkal kell ezt megkedveltetni először, mint a kik által az biztosan terjedhet tovább, meg lett itt e főisk. kebelébe tornafolyam is nyitva, nem csak kizárólagosan a tanulók; de a városiak számára is egyszersmind.

Szép alkalom kínálkozván tehát, ez egy-

let is hévvel ragadja meg az alkalmat s 1863. jul. 9-én tartott gyűlésen következő határozat hozatik: „Miután egyesületünk célja hozza magával, hogy a testi erő s ügyesség a tagok részéről lehetőleg kifejtessék s tökéletesíttessék, minek pedig a gymnastika egyedüli tere: Elnök felhivatik a közgyűlés által, hogy a gymnasticának e célra leendő használatát kérő folyamodvánnyal keresse meg a n. t. t. tanárkart;“ De mivel a tornázás csak úgy leendő kívánt eredményre vezető, ha az idejárás mindenkinek törvényes kötelességévé tétetik, nem pedig a tagok önkényére bízatik, a tanárkar tehát e tárgyban is, megkeresendő. Ennek megtörténtéig pedig gymnasticai tervezet készítésével: Elnök Biró Károly, alelnök Tabajdi Lajos, Csiki Kálmán, Daróczi Károly, ülnökök Czeglédi Imre, Dapsi László, Csónyi Samu és Ujfalusi József tagok bizatnak meg. Mely bizottság munkálatát nov. 25-iki gyűlésen felolvassván némi csekély módosítással elfogadjatik. Ugyanekkor elnök előadja miszerint ő már művezetőül Örvényi Vilmos s. tanár urat meg is nyerte, ki — mint maga mondá — ez által egy régóta kebelében élő szép eszmét lát megvalósulva. Szinte itt elhatározzatik: Hogy a test gyakorlat ügyében tett ezen intézkedések az utódok által soha meg ne semmisíthessenek, a testgyakorlat annyira a tüzoltó egyesület életéhez forrottnak nyilvánittatik, hogy egyik a másik nélkül fenn nem állhat, egyiknek megszűnése a másik elenyészését vonván maga után. Majd 1864 febr. leérkezővén a tanárkartól a megerősített alapszabály az egyesület gymnasticailag is szervezhette magát; Ugyanis: az egész egyesület 6 külön osz-

tályra osztatik fel, mindenik osztályból a leg-
 ügyesebb kiválasztatik a többiek gyakorlására,
 és az így kiválasztottakból alakított hetedik
 osztályt, művezető Örvényi V. ur volt szives
 hetenkint egy órán tanítani, a tanultakat ezek
 osztályaiknak adván át, az előhaladás ily mó-
 don sikeresen eszközöltetett.

Az 1867-dik évben újra szerveztetvén a
 torna-egylet, első nagy gyűlésére, egyletünk
 elnökét és alelnökét is meghívja, kifejeztetett
 itt azon óhajta a torna-egyletnek, miszerint
 szeretné ez, ha tagokul egyletünk tagjait is
 megnyerhetné. Ezen tárgy a közgyűlésen meg-
 vitatván, — noha némelyek a testületileg be-
 lépést nem pártolták, — szavazattöbbséggel
 az egész egylet belépése lön határozattá,
 ugyanekkor — változván a körülmények —
 alapszabályok módosítására Pap Károly elnök
 és Békési Gyula alelnök küldetnek ki; mely
 megerősített alapszabályt, midőn a társulat
 örömmel fogadna, nagy visszatetszést szül a
 3-dik sz. végzés, melynek értelmében a ta-
 nárkar a társulatot, tagjai felett nem tartva
 illetékes birónak, felebbezési fórumul a ta-
 nárkari törvényszéket jelöli ki, Mivel e társu-
 lat önálló, saját belkörében minden tanárkari
 beavatkozás nélkül működött a legrégibbidők-
 től fogva, e jogát — a nélkül, hogy függet-
 lensége feladásával életerejét meg nezsibbasz-
 sza, munkássági buzgóságát el ne lankassza —
 fel nem áldozhatja; mit is a tanárkarhoz ter-
 jesztendő feliratban ki is jelent. Ezek folytán
 a tanárkar is belenyugszik az egylet senkit és
 semmit nem fenyegető akaratában.

De ez egylet tornázási rendszere itt sem
 állapodik meg. Ugyanis 1869 május 6 köz-

gyűlésen elnök felemliti, miszerint a tornaegylet kedvező ajánlatokat tevén egyesülni kíván társulatunkkal. Az általa ajánlott feltételek következők: a társulat minden őt érdeklő ügyekben függetlenül intézkedhetik. A tornázás tekintetéből a torna ügyekben egyletünk kebeléből épen oly számból álló szavazat képességgel bíró választmány állittatik. Bármely határozata az így alakult választmánynak ha az ellen 3 tüzoltó választmányi-tag óvást tesz, nagygyűlés elé viendő, melyen minden tag szavazattal bír. Testgyakorlatra vonatkozó minden intézkedései társulatunknak telyesen érvényben maradnak. Ezek előre bocsátása után nagy vita lesz, a mikor is aztán elhatároztatik a fentebbiek alapján a torna egylettel egyesülés, és pedig a következő isk. évtől kezdve minden tag, a ki egyszer bevéttetik, köteleztetik magát a társulat minden tornászatra vonatkozó szabályainak alávetni. Ily nemben egy tervezet készítésére és a torna szabályokkal egyeztetésére: Elnök, alelnök, jegyző. Mézőly Gáspár, Zsigmond Sándor, Szabó Károly tagok küldetnek ki. A tüzoltó egylet sikeresen és gyakorolta magát a tornázásban, részt vett a torna-egylet diszgyűléseiben, ünnepeleiben, és tekintélyes számánál fog a torna-egylet jövője biztosításának egyik főtenyezője volt. A törvényeket szigoruan megtartotta, a köteleesség mulasztókat keményen büntettette. A mulasztások igazolása a torna választmány előtt történt, mely elnökön kívül 4 ülnök és két előtornászból állt, ez volt szinte végrehajtója a tornázásra vonatkozó törvényeknek.

Igy folytató a tüzoltó-egylet gymnastikai

működését egész 1872-ig. Ezen év okt. 16-án tartott gyűlésen elnök felhívja a közgyűlést a torna választmányba 11 tag választásra. Ekkor Dombi Vincze egyleti tag következő indítvánnyal áll elő: mivel társulatunknak a torna-egylettel való viszonyában önállósága nincs, azt nem is szerezhethet, mert a torna gyűléseket terv szerint oly hosszúra elhúzzák, hogy az egyletünk részéről való választmányi tagok végre is egyéb dolgaik miatt távozni kénytelenek, így a torna egylet többségbe maradván tetszése szerint határoz felettünk, továbbá a torna-egylettel való viszony folytán felvállalt kötelezettség: minő a tornadij, egyik vagy másik tag által elhanyagoltatván, vagy épen nem teljesithetvén, már a két egylet viszonyba jövedele után, — elébb a torna egylet ellen izgatás czime alatt — újabb közgyűlési határozat értelmében egymást érik az egyletünk-ből való kirekesztések, és mert daczára, hogy mi mint nagyobb testület, tartjuk fel a létszámra jóval kisebb torna-egyletet; másod rendű — s némileg lealázó szerepre vagyunk az által kárhozattva; azon teherrel, melyet a torna-egylettől átvettünk nincs arányban a kapott jog vagy is haszon: szakitsa félbe tehát társulatunk a torna-egylettel való viszonyát; mint ezelőtt ugy ezután is saját kebelében eszközölheti a torna gyakorlatokat.

Ezen indítvány igen nagy vitára adott alkalmat, sokan levén pártolók, de ellenzők is, míg nem a gyűlés egy bizottságot választ azon utasítással, hogy e tárgyban véleményes javaslatot terjesszen be, mi is az okt. 26-án tartott gyűlésen megtörtént következő értelemben: a bizottság nem látja egyletünkre nézve veszé-

lyezettetőnek, sőt inkább javasolja a torna-egylettől való elválást, úgy azonban, hogy a tűzoltó-egylet a tornázást a maga kebelében rendszer művezetés mellett eszközölni fogja. Ezt a gyűlés is magáévé teszi, s határozottá emeli a tűzoltó-egyletnek a torna-egylettől való elválását, s erről utóbbinak elnökét átirat által kívánja értesíteni. Most ismét a tervezet módosítására lévén szükség ezt foganatosítani Bedrich Lajos elnök, Zsigmond Ferencz alelnök, Füredi Lajos főjegyző és Dombi Vincze, Urházi Lajos, Bézler Imre küldettek ki. Az így elkészült s el is fogadott muukálat főbb pontjai: A tűzoltó-egyleti tagokra nézve a testgyakorlás az iskolai év mindkét felében (előzőleg csak a nyári félévben tartatott gymnastica) a gymnasticai választmány felügyelete és az előtornászok (2 fő, 2 al) vezetése alatt eszközöltetik, még pedig minden tag által félévenként u. m. karácson és husvét utáni diligentia első hetében fizetendő 75 krnyi díj mellett. A közgyűlés a torna tanításra két fő előtornászt választ 25 - 25 frtnyi díj mellett, a kik által segédül két al előtornász választatik az egyleti tagok közül, majd a torna rend kidolgoztatik s előtornászokul Peti Lőrincz és Balla Sándor egyleti tagok választatnak meg.

A tűzoltó-egylet gymnasticai működése ma is ezen alapszabályok nyomán történik. A már említett gymnasticai választmány előtt történnek a mulasztások igazolása, ez szabja ki a büntetést az igazolatlan mulasztásokra, általában ez intézkedik a tornázást illető minden dolgokban.

Itt van feltüntetve a tűzoltó-egyletnek

gymnasticai élete. A felületes vizsgáló előtt egy kis következetlenség fog itt feltűnni egy-letünk részéről, azonban végképen elenyészik ez akkor, ha tudja az illető azt is: miszerint ez egyesületnek a torna-egyletteli érintkezéséből, gyakran oly kicsinyes és mégis oly sok kellemetlenséggel járó ügyei merültek fel: hogy egyesületünk ragaszkodva multjához, midőn önállósága semmi által sem volt megkisértve, nem engedhette azt, hogy a torna-egylettől történt lenéző, néha keményen megrovó — és pedig minden alap nélkül — átiratok és kiiratok ez egyesület békességét — különösen pedig mire annyira féltékeny volt, önállóságát minden lép-ten nyomon veszélyeztette. Azon tudattal tehát, hogy a torna-egylet jövője megteremtésében lényeges szerepet játszott, hogy mostani visszalépésével nem fogja veszélyeztetni annak fennállását, de meg, hogy maga is megszáduljon a társulásból folyó sok kellemetlenség-től, elválik a torna-egylettől. És én nagyon hiszem, hogy a tüzoltó-egylet ezen tényét senki sem fogja helyteleníteni, nem fogja különösen akkor, ha látja, hogy a csupán tüzoltók által elfoglalt torna helyiségben mily lelkiismeretes-ten gyakorolják magokat ma. Ugy hogy most már kimerem mondani, hogy egyesületünk különválva inkább megközelíté célját már eddig is, mint azt társulva tehette volna.

P é n z t á r.

Minden társulatnak, bármily szellemi irányu céljai legyenek is, szüksége van célja előmozdítása végett bizonyos eszközökre, ez nem más mint a pénz. Szellem és anyag annyira elválhatnak egymástól, hogy az elválás mind a kettő végpusztulását vonná maga

után. A pénznek nagyszerű befolyását minden féle intézményekre már hivatottabbak kimutogatták. Én itt röviden a főisk. tűzoltó-egylet pénztáráról kívánok szólni, kimutatván egyfelől azon körülményeket, melyek pénzt igényeltek, másfelől feltüntetve a forrásokat, melyekből az egylet pénztára létezését nyert.

A nemes város mint az egylet patronussa, eleitől fogva az egyleti eszközök javítását eszközölte, de voltak ám az egyletnek más szükségsei is, mint az irodai készülékek beszerzése, kisebb károk megcsináltatása s a több alkalommal rendezett ugynevezett tűzoltó ivások; de különösen volt egy igen nagy ténye egyletünknek, hogy t. i. pénzerejéhez képest segíté megzorult tagjait; ezek s több más alkalomszerűleg előjöhethető esetek igénybe vették a tűzoltó egylet pénztárát. Arra a kérdésre pedig, hogy honnan vette a pénzt, hogy miképen alapítá meg pénztárát, a következőkben felelünk: mint első biztos forrást kell említenünk a belépési díjat, mely 1850—60-ig 2 váltó forint volt, ez már 1860-ban 84 krra, 1864-ben 1 frtra emeltetik, mivel pedig 1869-ben — hogy az egylet tagjai tűzoltási életökről valami emléket birjanak — emléklap nyomatik, ennek költségei fedezése szempontjából, minden tag 1 frt belépési-díja 50 krral pótoltatik meg, 1875. 1 frt 60 kr, majd a kölcsönpénztári alapszabályokért járó díjjal együtt 1 frt 70 kr vétetik a főisk. tűzoltó egyletbe belépőtől; ez volt tehát az egyik segélyforrás.

A másik és pedig igen nagy fontosságú forrás volt az egyleti pénztárra nézve, hogy a városi tanács minden gyuladás alkalmával dícsérő átíratá mellett bizonyos összeg pénzt

küld buzditásul a jövőre, úgy hogy jegyzőkönyvünk lapjain 30, 60 sőt 100 frt. küldeményről is gyakran tétetik említés. Ehez járult még azon körülmény is, hogy több lelkes polgár, kik ez egylet virágzását szívökből öhajtották pénz küldeményeikkel működtek közre az egylet pénztára gyarapításában; oly szépen gyarapodott ily uton módon egyletünk pénztára, miszerint, 1864-ben Veress László akkori ideiglenes felügyelő megpendité az eszmét egy külön kölcsön pénztár felállítására, melynek helyességét átlátva a tagok, felügyelőnk szavai nem lettek pusztában elhangzók, felállított a kölcsön pénztár, szervezetetett ettől külön a folyó pénztár is. — De szóljunk mindkettőről külön külön bővebben.

a., Folyó pénztár.

A fent megnevezett forrásokból bejött pénzösszeg mind a folyó pénztárba tétetett le, mint a melyből lettek fedezve a kiadások is. Ebből lett kiadva a több rendbeli jótékony célra, mint alább látandjuk fordított összeg. Ez fedezte a multságok alkalmával felmerült szükségleteket. Ebből telt ki az 1851-ik év óta gyakorlatba jött 30 régibb tag közti 2 frtos kölcsön osztás. Ezen pénztár fizeti az előtornászok tiszteletdíját, ebből eszközöltetik a gymnasztikai szerekbe történt károk megcsináltatása; szóval valamint ide folyt be minden féle uton módon nyert pénz összeg, úgy ezen pénztár fedezte az egylet szükségleteit. Ezen pénztár kezelése egy közgyűlés által választott pénztárnokra bízott, ki is a gyűlés előtt, valahányszor az kívántatott számolt évvégén pedig egy erre kinevezett pénztár vizs-

gáló-bizottságnak számol, mely az összeget elnökkel együtt takarékpénztárba helyezi el. Az ezen korból levéltárunkba levő pénztári jegyzőkönyvek a rendes kezelésnek hű tanubizonyosságai. Ily módon az egylet pénztára gyarapodott úgy annyira, hogy a vegyes szükségletekre fordítható összeg ma már a 700 frtot meghaladja.

b., K ö l c s ö n p é n z t á r.

Ezen pénztár mint különleges intézménye a tűzoltó egyletnek, először 1864 nov. 2-án lett kezdeményezve, a mely alkalommal indítványoztatik, miszerint sokkal célszerűbb lenne, ha a pénztárba alapul behagyatni szokott összeg takarékpénztárba helyeztetnék el kamatozás végett. Ezen indítvány folytán akkori elnök László János indítványozza, „hogy a haszon nélkül heverő pénz hasznosíttassék, 50 frtra kiegészítettvén takarékpénztárba tétessék és pedig 10 évnyi időre, s ezen idő alatt minden évben bizonyos összeggel szaporítottván, midőn az a kamatok kamatjával szép összeggé uőtte ki magát, akkor az egylet maga vegye át kezelését s alakítson belőle tűzoltó egyleti kölcsönpénztárt, így az alaptőke ha a mostani tagokra nem is de az utódokra nézve hasznot hozó leend.“ Elnök ezen indítványa gyűlés által is elfogadtatik. Azonban arra nézve, hogy hány évre tétessék be s mi módon hasznosíttassék, és évenként hány forinttal szaporíttassék, ily értelembeni terv készítésre elnök, alelnök, jegyző, pénztárnok, Dapsi László, Czeglédi Imre, Fiók Vincze, tagok választatnak meg. Mely bizottmány előterjesztve munkálatát, hogy t, i. az összeg 50

frtra szaporittassék, és 5 évig a takarékpénztárba benthagyassék, s minden évben önkéntes ajánlás uján bizonyos összeg pénzzel pótoltasék. Így ez összeg 200 frtra növekedvén a kölcsönpénztár véglegesen megalakittassék. És hogy az egylet ment legyen már azon több izben sajnosan érzett károsodástól, mely szerint némely egyleti tag addósságát eltávózásakor nem fizeti ki; az is indítványoztatik: miszerint tétessék le a contrascribai hivatalnál egy betáblázási könyv, ennek alapján az illető ne adhassa ki bizonyítványát senkinek addig míg a tüzoltó egyletet érdeklő ott feljegyzett adósság kifizetve nem lett. Ezen indítvány a pénztárnak még biztosabb lábra helyezése tekintetéből mind a tagok által elfogadtatik mind a tanárkar által megerössittetik. Ugyanekkor elnök felhivatik a határozatok fogantositására, az 50 frt. takarékpénztárba helyezésére 6°/_o mellett.“

Az így betett kölcsönpénztári alaptőke, az ajánlatok és az egylet pénztárából történt hozzá csatolások következtében oly gyorsan szaporodott, miszerint 1865 decz. 6. elnök az összeg 122 frtra szaporodását jelenti, a mely alkalommal ismét felhivja a tagokat ajánlatételre.

Az ünnepként történő ajánlás s ezek pontos befizetése folytán az 5 év eltelte után tehát 1869 mint elnök jelenti, már a betett összeg 340 frtra növekedett, mely alkalommal kérdésbe teszi, hogy kivegye e a társaság a pénzt vagy ne még? és a kölcsönös jótétemény az egész ifjúságra vagy csak a tüzoltókra terjesztessék ki. Ezen kérdések folytán határozattá lesz: miszerint, 100 frton kívül a

többi pénz vétessék ki s kezdje meg működését a tüzoltó egyesület kölcsönpénztára, és mivel nem bírja egyesületünk pénzereje, hogy a kölcsönadás az egész ifjuságra kiterjesztessék, csak a tüzoltóknak adatik abból most még kölcsön. Ezek folytán tervezetre levén szükség ennek készítésére: Somogyi Pál elnök, Mészöly Gáspár alelnök, Nagy Pál jegyző, Papp Lajos, Szabó Károly, Balogh Ambrus, Böszörményi Lajos, Dorogi Lajos, Katona Mihály küldetnek ki. Azonban az 1870 febr. elején beterjesztett alapszabályok, — bár egyesületünk szép célja a tanárkar által is általános örömmel fogadtatott — azon módosítással erősítették meg: miszerint a ki nem fizetett adóság bizonyítványára betáblázására meg nem engedtetik, újabbi kérése is az egyesületnek sikernélküli levén, ennek folytán a VII-ik cikk oda módosittatik, hogy a nemfizetők adóssága a kezeseken vétessék meg.

Az ily módon megalakított kölcsön pénztár mai napig teljesíti szép feladatát. — A kölcsönzés következőkép történik: Elnök vezetése alatt egy kilencztagból álló u. n. kölcsönpénztári választmány határozta el kinek kinek elnökhöz beadott kérvénye folytán a kiadható összeget, oly formán, hogy az egyszer felvehető 10 frt a három ünnep utáni héten törlesztetik. Ki első törlesztést mulasztotta az évben, ki másodikat soha többé nem vehet fel kölcsönt, ki pedig összes kölcsön tartozását jun. 10-re le nem fizeti az egyesület kebeléből kitiltatik s az összeg kezeséin megvétetik. Ez utóbbi esetre a régi időkben a becsületvesztés és hírlapilag köröztetés volt divatban, a mi ma már végképen kiküszöböltetett. Ilyen

intézkedések megmenték a kölcsön pénztárt a jöhető károktól, úgy hogy örömmel kell jeleznem miszerint e tekintetben egyletünk 1870 óta 3 szor károsodott csak. Ezen kölcsön pénztárt 1876⁶/₇-ig a választmány által saját kebeléből kinevezett egyén kezelte, ugyan csak a választmányból kinevezett ellenőr felügyelete alatt. E pénztárnok azonban ma már szinte a közgyűlés által választatik.

A főisk. tüzoltó egylet kölcsönpénztárának felszámíthatlan hasznát élvezi az egylet kebelében levő 80—90 egyleti tag, úgy, hogy ha az ezen évben kezdeményezett és már is szép alappal rendelkező theologus segély egylet lábra állhat meg lesz mentve sok szegény theologus azon nehéz gondoktól, melyekkel eddig küzdeniök kellett.

A két különböző czélú pénztár közt meg volt és megvan a kölcsönös érintkezés, több ízben megtörtént, hogy vagy a kölcsönpénztárból vétetett ki bizonyos összeg a folyópénztár jelentkező szükségleteire vagy megfordítva; mindenesetre vissza pótoltatvan az későbbben, így pótolta a kölcsönpénztárt illető szükségleteket a folyópénztár 1874-ben, midőn annak kezelésénél meglehetősen kis zavar jött létre; azonban hála a gondviselésnek, hogy ezen egyletünket illetőleg szomorú eset a legujabb időbe következett be, a midőn már ez birt meglehetősen eszközökkel a zavar megszüntetésére, a midőn a veszély már csak lát-szólagos lehetett. De különös elismerést érdemel itt akkori elnök Ladányi Gyula, ki szakavatott kezeivel a rendes állapotba terelte a megzavart egyensúlyt. És a tüzoltó egylet e példából nagyon sokat okult, ma már pénztár

vizsgáló bizottságok őrkdnek az egylet vagyona felett, ugy hogy most már bátran elmondhatjuk, miszerint ha egyletünk még 200 évig él is, jelenlegi szervezete, jelenlegi alapszabálya képes leend azt minden veszélytől megóvini.

J ó t é k o n y s á g.

Sokan lehetnek, kik nem látva be a dolog mélyébe, de meg mivel vérökbe van szerényen működő egyletünket lenézni, mondom sokan lehetnek, kik így beszélnek az egykori dolyfős városi hivatalnokkal, „ha a diákok oltják a tüzet megkapják jutalmukat.“ Nem fogva fel azt, hogy maga a városi tanácstól jövő átirat több izben kifejezi, miszerint az, nem működése némi jutalmául, hanem az egylet pénztára gyarapítására adatik, ezt bizonyítván azon körülmény is, hogy az így kapott pénz az egyleti tagok közt soha ki nem osztatott, hanem minden alkalommal pénztára gyarapítására lett az fordítva.

Midőn a főisk. tűzoltó egylet a tűzveszélylyel küzdőknek vagyónát, életét megmenti, mindenki előtt világos tény az, hogy jótékony-ságot cselekszik; ugyancsak jótékony-ságát érzeti saját tagjaival, midőn a megszorultakat pénzsegélyben részelteti; azonban ezek maradjanak el. Van egyletünk életének jótékony-ságának egy más nemü nyilvánuláss is, a melyet nem hallgathatok el, hogy az érintett kicsinylőket, vagy talán az egyletünk ily nemü tényeit nem ismerőket megismertessem az igazsággal. Határozottan állítom, állításomat jegyzőkönyvileg is igazolom: hogy az egylet pénztárának megalakításához, annak mostani stadi-

umára emeléséhez csak nagyon kis mennyiségben, vagy talán nem is járult e város, állítom miszerint ez (t. i. a pénztár) az egyleti tagok által fizetett belépti s ajánlási díjakból alakult meg és növekedett időnként. — Hogy pedig ezen álitásomat bebizonyithassam, szabad legyen nekem a tűzoltó egyeslet életéből néhány tényt elsorolnom, hadd legyen ez mutatója annak, miszerint valamint a tűzoltásnál a segélyt vagy mértékben igénylőket védelmezte: ugy a közéletben is, minden olyan nemesebb eszmét, melynek kivitele az emberiség jótekonyságától függött erejéhez képest pártolt. Szóval ott segített, — mint alább látandjuk, — a hol erre tulajdonképen szükség volt.

1853. okt. 22-én tartott gyűlés jegyzőkönyvéből következő olvasható: a társaságnak fő- és egyesületi célja levén mind a közönségen, mind egyeseken kik vésszel küzdenek, tetteleg segitni, ezen elvéhez hiven egy inséggel küzdő pályatárs Pethes Mihály részére — ki nem is volt egyleti-tag, — 2—2 forint havidíjt szavaz meg.

1854. jan. 7-én jegyzőkönyvből szinte áldozatkészsége tűnik ki e szavakból: e társaságnak felállításától kezdve mindedig alapelve volt segélyt nyujtani a szerencsétleneknek. Garai a nagy költő árvái, nemde megérdemlik-é azt? Mély megindulás és fájdalom vala látható minden arozon, legmélyebb megindulással vágyott az egyeslet is némileg leróni halhatatlan költőnk iránti tartozását, egy szívvvel s lélekkel segélyt rendelt küldeni a Garai árváknak. És a fentetbbi szent célra alig lett elküldve a megajánlott 20 frt, midőn a lét és nem lét közt vajudó ifjusági könyvtár alapjára

20, a magyar írók nyugdíj-intézete alaptőkéjének gyarapítására is 20 frtot küld.

1856-ban ismét gyakorolta jótékonyságát, a mindenki által egyformán szeretett Vecsei József philosophiae professor emlékkövének alapjához 20 frtál járulván egyletünk. Szükségesnek tartom itt meg említeni ezen nagy férfit jellemzésére vonatkozólag jegyzőkönyvünk következő szavait: „Mióta és a meddig az iskola állani fog hozzá hasonló jellemű férfi nem ült s talán nem is ülend a tanári széken, Az a nyájas valódi helleni bölcs alak, mely úgy áll tanítványi közt mint az édesanya szeretet zálogai gyermekei közt, az a szelid megnyerő bánásmód, mely a legelfásultabb kebelre is megtevé hatását stb. Ez alkalommal az olvasó egylet részére szinte 20 frt. adatik. Ugyancsak ez év májusában a főisk. zene társulatnak 20 frt, majd a nemzeti színházi nyugdíjintézet alapjára szinte 20 forintot ajánl fel. Ismételten csakhamar az olvasdának elébb 10 majd az olvasó szoba felszerelésére 60 ezüst forintot ad.

1858-ban a nagy-kanizsai ev. ref. iskola javára 15 frt, szinte ez alkalommal a Debreczen városi kórház javára 25 frtot ad. Az olvasda butorozása, felszerelése s új könyvek szerzése végett ismét 30 frtot ad. A moldvai magyar reformátusok részére ezután nem sokkal 40 frtot küld. Az olvasó egyletnek ujlag 20. Majd hogy a megtartatni szándékozott Kazinczy ünnepélyre a nagy magyarok arc képe is meglegyen, erre ismét 20 frtot ajánl fel. 1860-ban pedig, midőn az iskola épületének fedélzete igazítást igényelne, e célra ismét 20 frtot küld a gazdasági választmányhoz.

Ugyanekor az olvasda részére szinte 20 forint adatik, majd szinte a fedélzet javítására 20 frtot küld az illető helyekre. 1861-ben az olvasó egyletnek 30 frt. A moldva oláhországi protestánsoknak 10 frt. Az aradi vértanuk és a honvédmenház javára egyenkint 10—10 frt. Csokonai szobrára szinte 10 frt. Böszörményi László emléksobrára 10 frt. a rokkantak részére 10 frt. A porosz-francia háboru alkalmával megsebesült francia harcosok segélyére 10 frtot küld el. Ezekon kívül még számtalanról emlékszik jegyzőkönyvünk.

Itt emliték fel néhány humanisticus irányu tényét egyletünknek, csak néhányat a jellemzőbbeket emlitém fel, ezekből is ki fog tűnni, hogy egyletünk egész életén keresztül szép céljának megfelelőleg haladt. Kilátszik egyszersmind az is, hogy a ns város részéről küldött összegek nagyobb része szinte jótékony célra fordítottak, bizonyítván ezt az is, hogy 27 év alatt több mint 400 frtot adott egyletünk ilyen célra. Különösen pedig, ha tekintjük az ifjusági olvasda részére adott összegeket; nem lehet tagadnunk, hogy az olvasda fentartásában az oroszán rész egyletünket illeti, melyet az onnan jött köszönőlevelek is több ízben hangsúlyoznak. Ime tehát egyletünk segélyezése, jótékonytsága ily irányban is kiterjedt.

Midőn azonban itt egyletünk részéről történő segélyezéseket felhordom, nem szabad megfeledkezniem, azon adományokról sem, melyek ezt illetőleg történtek. Avagy elszámáljam-é itt e városi tanács részéről oly sokszor adott elismerési díjat? Meg nevezzem-é nevökről az egyes polgárokat kik bennünket segí-

tettek nem szükség azt tennem mivel ez mindenki előtt tudott tény. De nem lehet hálával nem említenem itt Csorba, Szöllösi, Poroszlai, Fridrik és több más e város derék előjáróit. Kik a tűzoltó egyesület ügyeit mindenkor főbb gondjaiknak tartották, arra biztatásaikkal segítségével éltetőleg hatottak. Nem lehet mellőznöm a tanár kart. Nem lehet felügyelőinket kik nagy befolyással voltak arra nézve, hogy a főisk. tűzoltó egyesület 200 éves léttel bírjon.

Itt kell felemlítenem Farkas Ferenczné urhölgyet, ki 1862-ben egyesületünket még ma is meg levő de már nyugalomba helyezett akkor igen díszes zászlóval ajándékozta meg.

Nem lehet felednem a városi közönség nagyrészét; a mely midőn legujabban készített zászlónkra az aláírások megkezdődtek, oly szépen járult ahhoz, miszerint a begyűlt összegből nem csak pazar fényű igen szép zászlónk állott elő, de még a fent maradt 80 forinttal megtudá vetni egyesületünk az oly nagyon szükséges betegsegély egyesület alapját is.

M u l a t s á g.

Elbeszéltük eddig a tűzoltó egyesület szép irányu célja mikénti megvalósítását, felmutattuk az eszközöket, melyekkel hatott oda, hogy megjelenése ne olyan legyen, mint a vízbe dobott kő által észközölt hullám, mely csak hamar elsimul, hon éljen ez az utódok emlékezetében sokáig.

Si semper tensum habueris mondja Aesop a mese költő az örökös komoly egyhangu foglalkozás elbágyasztja a lelket, kimeríti a gondolkodást, sőt a testre is romboló hatással

van. A fentebbi mese értelmét jól tudta az egyesület minden tagja, úgy gondolkozott, hogy ha néha a maga szórakozására egy kis diákos mulatságot rögtönöz, egyáltalában nem fogja renoméjét rontani nem fogja tagokat közönyössé tenni; sőt inkább belsőbb viszonyba hozza testvérekké füzi az egyesület tagjait. Így állván a dolog, tartottak is a mi őseink, tartunk mi is, csak hogy ők gyakrabban egyes kis összejöveleteket, úgynevezett tűzoltó ivásokat, ilyenek történtek igen gyakran tüzesetek után, ilyen volt a minden isk. év végén megtartatni szokott bucsu ivás, midőn az egyesület végzett tagjai távoztak az iskola s így az egyesület kebeléből is.

Ezekon kívül tartatott minden évben egy úgynevezett machinista majális a nagyerdőn. A machinista majális 1868-ig csak szűkkörben lett megtartva, csak férfiakból álló vendégek hivattak ide és pedig egyesületi tagokon kívül az egyesület pártfogói.

Azonban 1860 okt. 27. akkori elnök Kiss Albert indítványozza miszerint legyen vége az apró ivásoknak, ha a társaság teheti adjon jótékony célra mennél többet, a fenmaradt pénzből ha a szükség úgy kívánja a tagok hozzájárulásával is, tartassék egy nagyobb körű machinista majális évenként; mely indítvány el is fogadtatott. Noha nagy nehézséggel járt is az első majális megtathatása, de hogy az megtartatott, sőt hogy jól is sikerülhetett bizonyítja az, hogy a következő évben tartott majálisra vonatkozólag az mondatik: a tavalyi nagyszerűen sikerült majálisához hasonló tartatik. Meg kell itt emlitenem azon módot is, a mely szerint fedezte az egyesület a majálisi kia-

dásokat: minden egyleti tag 1 frt. 50 krt. a részvényesekül felvett 40 vagy 50 academiái tanuló pedig 2 frt. 50 krt. fizettek, az egylet saját pénztárából 100 forintot ajánlott, mely rendesen megmaradt. Ily módon az egylet mindég 350 vagy 400 forintot saját maga erejéből fordíthatott e majálisra, ezenkívül a közönség adományai sem felejtendőek el. Mert daczára, hogy e majálisra belépti díjak nincsenek szabva azért a közönség részéről begyűlt összegből másik 300 vagy 400 forint jött az egylet rendelkezése alá. Ezek folytán a majálisi kiadások — mely rendesen meghaladja a 600 forintot, — mindég fedezhetőek, és erre való tekintetből a legújabb időben határozattá lett, hogy ha valaha deficit lenne ez ne az egyleti pénztár hanem a tagok által legyen fizetendő.

A majális intézése egy 11 tagból álló választmányra bízatik, a mely teljesen függetlenül határoz. A meghívandó családokat ez választja ki, az egyleti tagokat a különböző teendőik végzésére is az rendeli el. A tanárkarnál és a városi tanácsnál a majálist illetőleg közbejár, mely utóbbi sok nemű engedménye mellett még igen szép összeggel is szokott járulni a majálisi költségekhez, (ez azonban a jelen évben nem tudni mi okból elmaradt). De lássuk már az egyes tagok teendőjét a majálist illetőleg: Vannak sátor, girlandkészítők, korcsmárosok, felszolgálók, ruhatárnokok, általában minden az egylet tagjából telik ki. Így a tagok szorgalma folytán elkészül a sátor, mintegy 70 □ ölnyi területen, régebben ponyvával, legújabb időben azonban deszkával fedetvén az be, földje a sátorkészítők által si-

mára s jó keményre veretvén, homlokzatán zöld lombok közt zászoló erdő leng, előtte gye-
pes dombocskán áll a machina, felékesítve az
egylet eszközeivel; Belől a sátor tükrökkel
ellátva gyertyafényben uszik. A sátor kerített
udvarral van körülvéve, egyik szegletében a
czukrasz, odább a ruha-sátor, a mellett a földbe
vált leveles sátor a korcsma áll, czégerrel és
tügyes jelmondattal ellátva, a hordók körül
diák pinczerek, felgyürt ingujjal, fehér kötő-
vel, nyakukba dugóhuzóval teljesítik szép hi-
vatásukat. Ez udvarral egy keskeny átjáró köti
össze a helyet, hol Bánki bácsi a rőzse lobogó
lángjánál izletes vacsorát készít. Az udvarban
300 vagy több teríték is várja a vendégeket.
Nem kímélnék a tagok semmi fáradságot, csak
hogy vendégeik elégedve távozzanak el. Majd
elkövetkezik a botforgatás valóban szép lát-
vány, midőn azt a meglehetősen fadarabot csak-
ugy könnyedén halyigálja a gyakorlott kéz.
Vacsora után jön a toasztirozás, melyet ren-
desen az elnök kezd meg. Ezután ismét meg-
kezdődik bent a táncz, kívül pedig a „kiru-
góban“ companiák alakulnak a cantus meg-
kezdi működését, jól esik látni az örömtelt
arczokat, jól esik látnunk Buzás tanár urat,
ki mint a tüznél az oltásra, úgy itt példájá-
val jó kedvre hangol mindenkit.

Igy folyik le jó kedv és vidámság közt
a tüzoltó majális, az a mulatság, melyhez ha-
sonló nem igen létezik, jó kedv, kedélyesség
tekintetében is körülbelől páratlan. Szavaim
igazsága mellett tanuskodnak azok, kik ennek
több ízben szemtanui valának, e mellett tanus-
kodnak a régi ugy mint a legujabb helyi la-
pok juniusi számai, ezt adja elő igen élénken

a „Debreczen“ ez évi folyama is. Nem is csoda, ha ez évi majálisunk is valóban nagynagyszerűen sikerült, kedvezvén az idő is, de különösen emelte ennek fényét azon körülmény is, miszerint az épen itt ülésező conventi tagokhoz is szerencsénk volt. Itt voltak ugyanis: Főtiszteletű Nagy Péter erdélyi püspök, főtiszt. Kun Bertalan, főtiszt. Révész Bálint, Molnár Aladár országgyűlési képviselő, nagytitzt. Kiss Áron esperes, nagytitzt. Szász Domokos, ngos Beóti Zsigmond, stb. urak. Szóval oly majális, hol ily sok nagynevű egyén, a hol három ref. püspök, hol Debreczen város válogatott közönsége oly nagy számmal van jelen, nem lehet csudálni, ha a régiekhez méltóan, ha mostan is, kitűnően sikerült.

Z á r a d é k.

A főisk. tüzoltó egylet élete, eseményei vannak a fentebbiekben röviden vázolja. Ezen egylet iránti mély ragaszkodás ösztönzött engem arra, hogy multjáról erősebb akarattal mint tehetséggel, szóljak. Hogy mily sok ezen ismertetésben a hiány én azt legjobban tudom. Nem is a feltűnési vagy feltüntetési vágy volt a főrugó ennek megírásában; hanem az, hogy legyen ennek mind multja, mind jelene az érdeklődők előtt ismeretessé, hogy lássák meg ebből a kiket illet, miszerint a főisk. tüzoltó egylet, mely két századon keresztül védte Debreczent, mely önzéstelen működése közben soha követelő nem volt, — ha az elismerés nyilvánult irányában, bőven megjutalmazva érezte magát, még ha vérig sértették is tudott tűrni, mondom, hogy láttassék legyen ismerve ezen egylet jótékony hatása Debreczenre nézve,

hogyha nem a személyes irigység az ösztönző, adassék meg ennek a kellő elismerés, hogy legyen vége azon fel sem vevő kicsinyléseknek, a mely ezen egylet félre ismeréséből származhatott.

A ns. város — erősen hiszem — mint eleitől fogva pártfogolta úgy ezután is pártfogolni fogja ezen egyletet, ismerve anyagi hasznát eddigi működésének, látva a legközelebbi példából is, hogy nem felesleges ez egylet további működése, hogy itt Debreczenben csak olyan gyuladások történnek leginkább, melynek a főisk. tüzoltók által oltathatnak sikeresen.

És mi főisk. tüzoltók ha látjuk, hogy e város a multak iránt tud kegyelettel viseltetni, ha látjuk, hogy működésünk közben nem kell szörszálhasogató egyének irigy szavait hallanunk, szóval ha e város nem feledkezik meg ez egylet érdemeiről, akkor a régi erély vissza száll, akkor még sokáig követjük jelszavunkat sokáig óltjuk „tüzzel a tüzet.“

Igaz, hogy már Debreczenben önk. tüzoltó egylet lett felállítva, meg is kezdte gyakorlatait, néhány szorgalmasan is képzi magát; azonban ezen egyletnél is az a nehézség, hogy az érdekeltség még a tagokból kihaltnak látszik, az a baj, hogy a tagok részint mint mesterség által lgmentettek részint mint hivatalnokok csak másodlagos csak diszhivatalnak tartják azt mire, elkötelezték magukat; És még ezen bajok meg lesznek, addig az önk. t. o. egylet nem él, addig fellépése gyölöletes, működése eredménytelen leend. Egész életére kiható hiba volt már megalakításában az: hogy ennek szervezésével egy oly egyén

lett megbizva, kinek neve, itteni működése szakszerű hivatottsága csak kevesek előtt volt ismeretes; míg ellenben ha egy oly egyén állott volna az ügy élére, kinek érdemei már e téren is elősmerttek, talán nem lett volna ez egylet oly gyenge növény, mely az első szellő fuvallatára megsemmisítettik. Ilyen és pedig sokak által tudott fontos okok, nagymértékben ellenségei érintett egylet működése sikerének sőt fennállásának is.

Eltekintve azonban ezektől, áll a többi izben félre ismert önzetlenül működő és a „tüzet Debreczenben páratlan erélylyel oltó főisk. tűzoltó egylet.“ Ez, — mint láttuk — okszerűen fejlesztette szervezetét, akarta azt még tovább vinni, azonban ns. városi tanáshoz bényújtott, nem ezrekbe de néhány forintba kerülő szerekérti folyamodványok, vagy végképen eltűntek, vagy a halogatás miatt elévültek felédésbe mentek. Ha 1869-ben megadatik az egylet kérvényében foglalt eszköz, ha így lassan de biztosan haladhatott volna tovább, én erősen hiszem, hogy nem kellene kinek kinek ellenséges indulatát, azon szavak alá takarni, hogy szervezete hiányos, hogy korszerűtlen.

Azonban ne csudálkozzunk azon, ha a főisk. tűzoltó egylet, működése folyamán oly sokszor aratott méltánytalanságot. Itt a legközelebbi példa: 1878. jun. 4-ik tüzeset, hol daczára, hogy az ifjuság vacatióra szétoszolván az egylet csak kevés számmal volt képviselve, daczára, hogy nem a város által adott „elszaladni“ is szerető lovak által vonatták gépjöket, daczára ezeknek s több efféléknek, nem mint a helyi lapokban, az ott történetekkel

nem ismerős közlő, a két egyesület erélyes működésének köszöni a tűz elnyomását, hanem igen is, csak az egyiknek a főisk. tűzoltóknak köszönheti azt. Melyet ha egy kissé visszaemlékszik a történetekre maga is helyesnek talál, vagy ha emlékező tehetsége oly gyenge, kérdezzen meg az ott levő tekintélyesebb bírálók közül csak egyet is, attól is hasonlót fog hallani. És ha így cselekszik azt a hasznot fogja belőle huzni, hogy másszor nem az irigység nem a rágalmazni akarás hanem a történetekhez hiven ragaszkodó emberi nyelven fog beszélni.

Mielőtt bevégezném ismertetésemet szabad legyen felhivnom a nemes város figyelmét most különösen a tűzvédségre. Szabad legyen a főisk. tűzoltó egyesületnek is, mint a mely egy igen szép erény útján halad hosszú életet, és veszélyek által nemfenyegetett utat óhajtanom. Az ősök dicső példája vezesse ezt diadalról diadalra. Ki eddig védelmezte, munkálja ennek minden tagja kebelébe az erős akaratot a kitartást, mert csak ha ez így lesz, ha nem a kötelesség, de a szív vezet a szerencsétleneket segíteni akaró indulatot: akkor a főisk. Tűzoltó egyesület még sokáig lobogtatja magasan zászlóját, s védi e város szerencsétlenséggel küzdő lakosságait. Fel tehát, maradjon meg mind végig a jelszó oltsa ez egyesület „tűzzel a tüzet.“

1877/8-ban a főisk. tüzoltók névsora:

- Elnök: Nagy János esk. fel.
Alelnök: Bányai László 4 th.
Főjegyző: Kiss Bertalan.
Aljegyző: Tamás László 3 th.
Folyó pénzt.: Bányai Sándor.
Kölesön pénzt.: Csák Máté.
Ülőkök: Surányi Lajos.
" S. Nagy Lajos.
" Kormány Lajos.
" Bögös Lajos.
Nagybotos: Tegze László.
Kisbotos: Mátéfi Ferencz.
Fejszések: Varga Lajos.
" Papp Lajos.
" Vértesi Mór
" Nyakas Balázs.
" Megyaszai Gyulu.
" Bereczki József.
Villások: Leelősi István.
" Bethlendi Sándor.
" Nagy Sándor.
" Győri László.
Lámpáz: Gyüre László.
Fővizész: Boross Mihály.
Alvizész: Torma Károly.
Csáklyások: Bartha Viktor.
" Sarkadi N. Imre.
Vedres-káplár: Király Antal.
Rudvezetők: Doma Gyula.
" Bartha László.
" Elek István.
" Erdős Ignác.
" Gyarmathi Gábor.
" Major Gyula.

Köztagok:

Gönczi Endre,	Soós Lajos,
Czeglédi Mihály,	Magos György,
Tóth János,	Csomor Kálmán,
Kovács S. Kálmán,	Révész Mihály,
Sass Elemér,	Takács Gábor,
Fábián Sándor,	Kuróvszki Ferencz,
Nánási Imre,	Beniske Imre,
Janó István,	Karsai Efraim,
Eröss Lajos,	Takács Áron,
Aracs Gyula,	Szabó Ferencz,
Szabó Elek,	Czebe József,
Ónodi Sándor,	Fazekas Gábor,
Szabó Imre,	Kovács Gyula,
Miskolezi László,	Nagy József,
Fekete Imre,	Takács Ferencz,
Ecsedi Gedeon,	Megyeri Mihály,
Bódogh János.	Asztalos Sándor,
Kalas István,	Ferenczi Gyula,
Kovács Gábor,	d. Szabó Lajos,
Nagy Lajos,	Nagy Elek.
Bodnár Lajos,	Tereh Gyula,
Brukner Ernő,	Vincze Ödön,
Szük Karoly,	Szabó István,
Császár István,	Kósa Zsigmond,
Klusovszky Endre,	Csávás Lajos,
Dicsőfi József,	Varga János,
Kineses István,	Jakus Benő,
Bartha Géza,	Rab Zoltán.

